

**Maturini
Corderii
Colloquiorum**

LIBRI IV

Maturini Corderii in Colloquiorum suorum libros praefatio

Maturini Corderii Colloquiorum Scholasticorum Libri IV diligenter recogniti. Protrepticon, Ad bene vivendi recteque loquendi studiosos. Calvinus didicit quo praeceptore Latine Grammaticaeque loqui, quantus hic autor erat. Hinc bene vivendi documenta apteque loquendi, O pueri, a teneris imbibite unguiculis. LONDINI, Typis M. F. et I. G. pro Societate Stationariorum. 1679.

Annus agitur minimum quinquagesimus, ex quo, suscepta docendi pueros provincia, in hanc cogitationem totus incubui, qua possem ratione efficere, ut pueri pietatem bonosque mores cum humanarum literarum studiis coniungerent. Quamvis enim, cum Parisiis primum eo munere fungi coepi, (cum in aliis gymnasiis, tum in Rhemensi, S. Barbarae, Lexoviensi, Marchiano, Navarraeo) nondum mihi verum Evangelii lumen illuxisset, sed in profundis superstitionum tenebris demersus iacerem; discipulos tamen meos bona fide semper, non solum ad humanitatis studia, sed etiam ad cultum divinum adhortabar: si tamen eo nomine appellare licet profanos illos falsae Ecclesiae ritus, quos ego

pene ab incunabulis hauseram, et Deo acceptos esse mihi persuaseram. Me autem in illo instituto constanter perseverasse, satis idonei sunt testes libelli aliquot a me diversis temporibus editi, in quibus scribendis semper mihi consilium fuit ad utrumque horum simul pueros formare: idem testari possunt et mei discipuli, e quorum ingenti numero cum supersint ad hunc usque diem plerique celeberrimi Viri; unus tamen potissimum in praesentia mihi occurrit, ex iis quos Parisiis docui, praestantissimus ille vir, Iohannes Calvinus, quem honoris causa nomino. Ex quo autem misertus Pater clementissimus mentem vera sui Evangelii cognitione illustravit, multo etiam ardentius id propositum persequutus sum. Quod et Nivernensis Schola, et aliquanto post etiam Burdegalensis (ad quam, Lutetia profugus propter Evangelicae doctrinae professionem, me contuleram) per triennium experta est. Sed cum et plenior Evangelii cognitio deinde accessisset, et liberior etiam, imo vero prorsus libera, mihi esset eius professio; tum vero voti mei campos reddi vehementiori desiderio quam unquam antea concupivi. Atque id testari haec Schola Genevensis iampridem potuit, in qua, relicta Burdegalensi, docui: potuit et Neocomensis, cuius per annos

circiter septem fui Moderator: (de Neocomo autem in Helvetiorum finibus sito loquor:) potuit et Lausanensis id testari, ubi Gymnasiarchae partes annos totos duodecim, magnificentissimorum dominorum Bernatum auspiciis, sustinui. Potuerunt (inquam) una cum Genevensi hae quoque scholae id testari: sed et nunc eadem mihi testis esse potest; cum in eam me secundo Pater ille benignissimus, senectutis meae misertus, (quae annum octogesimum quintum attigit) tanquam in portum tutissimum, post infinitos labores et multa pericula, receperit. Ex quo tempore saepissime mecum cogitavi, qua potissimum re inservire illi possem, qui me per totam vitam tanta benignitate prosequutus esset, meque tot laboribus et periculis liberasset. Cum autem Robertus Stephanus, amicorum meorum intimus, (quo primum doctore ad Evangelii cognitionem usus fueram,) me, ut alias saepe, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, et adminicula quaecunque necessaria essent polliceretur, atque adeo iam me benignissime suis sumptibus aleret; animum ad eam rem appellere coepi. Sed, proh dolor! Robertus ille meus haud multo post ex hac vita ad Christum, non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neque tamen ego incepto destiti, sed aliquot opuscula scribere sum

aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extremam imponere liceret. Verum enimvero, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo ita volente) sum revocatus, sic animum abieci, ut vix sperare possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium: propterea quod (ut semper antea feceram) me ad satisfaciendum discipulis ita dederam, ut ne successivas quidem horas mihi liberas relinquerem: et quamvis permulti saepe mecum agerent, adeoque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent e manibus, quae iudicio meo nondum satis probarentur. Anno tamen superiore, cum docendi adiutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset, venit in mentem chartulas meas, praesertim vetustiores, diligentius excutere: inter quas occurrerunt haec nostra Colloquia, quae iam fere triennium (quasi sopita) in musaeolo meo latuerunt. Ea igitur, velut e somno excitata, cum in manus sumpsissem, placuit matutinis horis (id est, tempore mihi a docendi provincia vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, et, quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peracta recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis; qui cum meum in eo

consilium probassent, dignumque censuissent quod pueri cum Grammatiae rudimentis haberent in manibus, ego, persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut in publicum ederetur. Sunt enim haec nostra Colloquia eiusmodi, quae (nisi me fallit animus) bonae indolis pueros magnopere iuvare possint ad eas res consequendas quas ego semper in votis habui, et in quibus ut pueri exercebantur, omni professionis meae tempore potissimum laboravi: hoc est, (ut supra dixi) ad pietatem et bonos mores cum literarum elegantia coniungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adiumentis, praeterquam his, quae puerilia sunt Colloquia: sed tamen si pueri, diligenti Magistrorum exhortatione assidue incitati, in his lectitandis sese oblectarint, futurum confido, ut non solum purius et honestius sermones inter se conferre assuescant, sed a pravis etiam colloquiis abstinere, quibus (ut ait Apostolus ex Menandro) mores boni corrumpuntur. Hic etenim, praeter linguae Latinae simplicem puritatem, multae interiectae sunt modo ad pietatem et Dei timorem admonitiones, modo praecepta salutaria de moribus, passim vero documenta sive exempla ad recte vivendum accommodata: ut interim taceam, quot modis una et eadem opera excitari et acui possit

puerorum ingenium, et ad prudentiam, et ad iudicium comparandum; ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, libereque reprehendit. Porro, in his ipsis libellis sic induxi loquentes pueros, ut etiam obiter, et quasi aliud agens, parentes, paedagogos, praeceptores quoque minus diligentes, de suo quemque in tractandis puerilibus ingeniis officio compluribus in locis commonefaciam. Sed de Colloquiorum usu atque utilitate hactenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo quo scripsimus animo complectantur et legant; iisque, quamdiu opus erit, fruantur. Quod si quid fructus ex eorum lectione se percepisse intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea scribenda et animum et facultatem suppeditavit. Interea quoque meminerint, preces ad ipsum Deum saepe et ex animo pro huius civitatis amplissimo Senatu et prudentissimis Magistratibus fundere; sub quorum felici administratione, Deo sua gratia providente, tranquillam vitam agimus, studiaque nostra in ipsius gloriam feliciter prosequimur.

Datum Genevae, VIII. Idus Februar
Anno Christianae Redemptionis
MDLXIII Aetatis autem nostrae
LXXXV.

Colloquiorum Scholasticorum Liber I

Colloquium 1

Personae:

Bernardus, Claudius,

B.

Salve, Claudi.

C.

Tu quoque salvus sis, Bernarde.

B.

Ludamus paulisper.

C.

Quid ais, ineptule? Vix scholam
ingressus es; et iam de ludo
loqueris?

B.

Ne irascaris, quaeso.

C.

Non irascor.

B.

Quid ergo sic exclamas?

C.

Accuso tuam stultitiam.

B.

Non licet igitur ludere?

C.

Imo licet; at cum tempus est.

B.

Vah! tu nimium sapis.

C.

Utinam tantum saperem satis: sed
mitte me, quaeso, ut repetam quae
mox reddenda erunt praeceptori.

B.

'Aequum' dicis: volo ego quoque
tecum repetere, si tibi placet.

C.

Eho! quid hoc est? quid sibi vult ista
tam subita mutatio? nonne tu modo
loquebaris de lusu?

B.

Loquebar quidem, sed non serio.

C.

Cur simulabas?

B.

Ut paucis tecum fabularer.

C.

Quid illud prodest?

B.

Etiam rogas? nunquam audivisti ex
praeceptore?

C.

Nunc mihi non occurrit: quid,
inquam, prodest confabulari?

B.

Ad nos in Latina lingua exercendos.

C.

Profecto recte putas, et ego te nunc
magis amo.

B.

Habeo tibi gratiam: age, repetamus
praelectionem; nam brevi praeceptor
aderit.

Colloquium 2

Personae:

Stephanus, Praeceptor,

S.

Salve, praeceptor.

P.

Salvus sis, mi Stephanio. Unde venis tam multo mane?

S.

E cubiculo nostro.

P.

Quando surrexisti?

S.

Paulo ante sextam, praeceptor.

P.

Quid ais?

S.

Sic est ut dico.

P.

Tu nimis es matutinus; quis te expergefecit?

S.

Frater meus.

P.

An precatus es Deum?

S.

Cum primum frater me pexuit, precatus sum.

P.

Quomodo?

S.

Flexis genibus et coniunctis manibus, dixi precationem Dominicam cum gratiarum actione.

P.

Qua lingua?

S.

Anglica.

P.

O factum bene! quis te misit ad me?

S.

Nemo.

P.

Quid ergo?

S.

Ultro veni.

P.

Mi animule, quam pulchrum est sapere! Nonne est ientandi tempus?

S.

Nondum esurio.

P.

Quid vis igitur?

S.

Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me.

P.

Quidni placeret? tenes igitur memoria?

S.

Teneo, gratias Deo.

P.

Age, pronuncia.

S.

Sed mihi soles praeire Anglice, et ego Latine respondeo.

P.

Bene mones; pene istud oblitus eram: responde igitur.

S.

Exspecto ut proponas.

P.

The head.

S.
Caput.

P.
The top of the head.

S.
Vertex.

P.
The fore-part.

S.
Sinciput.

P.
The hinder-part.

S.
Occiput.

P.
Nunc responde Anglice. Caput.

S.
The head.

P.
Vertex.

S.
The top of the head.

P.
Sinciput.

S.
The fore-part.

P.
Occiput.

S.
The hinder-part.

P.
Quid si nunc solus dicas omnia?

S.
Facile dicam.

P.
Ego vero te libenter audiam.

S.
Caput, The head.

Vertex, The top of the head.

Sinciput, The fore-part.

Occiput, The hinder-part.

Nonne bene dixi, praeceptor?

P.
Quam optime.

S.
Laudetur Dominus Deus.

P.
O pulchrum verbum! Ito nunc
petitum ab ancilla ientaculum.

S.
Malim abs te accipere, praeceptor, si
tibi non est molestum.

P.
O quam te amo de isto verbo! age,
sequere me: dabo tibi aliquid boni,
quia tuum recte fecisti officium.
Quid est hoc?

S.
Panis candidus, White bread.

P.
Quid haec sunt?

S.
Ficus aridae, Dry figs.

P.
Numera.

S.
Una, duae, tres, quatuor, quinque,
sex.

P.
O lepidum capitulum! Ienta nunc
otiose.

Colloquium 3

Personae:

A., B.,

A.
Vis ientare mecum?

B.
Non habeo ientaculum.

A.
Quid? non attulisti?

B.
Ego domi ientaveram.

A.
Itane semper facis?

B.
Minime; sed quia bene mane
surrexeram, sic matri placuit me
tractare.

A.
Prosit tibi: ego igitur solus ientabo.

B.
Et ego interim studebo.

Colloquium 4

Personae:

Magister, Discipulus,

M.
Esne paratus ad reddendum studii
tui rationem?

D.
Paratus, ut mihi videor.

M.
Redde igitur, et esto praesenti
animo.

D.
Hoc matutino tempore primum
pronunciavimus carmen ex Catone:
deinde eius interpretationem Latine
et Anglice reddidimus: postremo
bini tractavimus singulas partes
orationis, cum attributis et
significatione.

M.
Rectene fecisti officium tuum?

D.
Puto me satisfecisse praeceptori
magna ex parte.

M.
Vide ne mentiaris: nam ego illum
percontabor.

D.
Ut voles, praeceptor; nihil hac in re
metuo.

M.
Age, pergamus. Meridie quid
habetis reddere?

D.
Habemus declinare verbum Possum,
Latine et Anglice.

M.
Nihil praeterea?

D.
Nihil.

M.
Ego te istud alias docui: nonne tenes
memoria?

D.

Non ausim affirmare, donec tentavero.

M.

Declina in primas personas: caetera tibi erunt facillima.

D.

Indicativus, Possum, I can; poteram, I was able; potui, I have been able; potueram, I had been able; potero, I shall be able.

Imperativus deest. Optativus, Utinam possim, God grant I can; utinam possem, would to God I could; utinam potuerim, God grant I have been able; utinam potuissem, would to God I had been able.

Subiunctivus, Ut possim, that I may; ut possem, that I might; quamvis potuerim, although I have been able; quamvis potuissem, although I had been able; cum potuero, when I shall be able.

M.

Declina totum Infinitivum.

D.

Infinitivi modi praesens et praeteritum-imperfectum, Posse, to may or can; praeteritum-perfectum et plusquam-perfectum, potuisse, to have or had been able. Caetera desunt.

M.

Cur hoc verbum Possum caret futuro infinito? cur item participio in rus?

D.

Quia non habet supinum.

M.

Quid tum?

D.

Illae enim voces a supino formari solent.

M.

Da exemplum in aliquo verbo integro.

D.

Ut a supino Lectu fit Lecturus, et a Lecturus fit Lecturum esse.

M.

Recte sane. Sed cur praetermisisti participium praesens a verbo Possum, cum sit in usu Potens potentis?

D.

Quia (ut saepe nos docuisti) Potens non est participium, licet a Possum veniat.

M.

Quid ergo est?

D.

Nomen adiectivum.

M.

Probe meministi: utinam sic pergas semper.

D.

Spero indies meliora per Dei gratiam.

M.

Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat, ut dicas Praeteritum cum prole.

D.

Potui, potueram, potuerim, potuero,

potuissem, potuisse.

M.

Dic terminationes.

D.

I, ram, rim, ro, sem, se.

M.

Dic significationes.

D.

Possum, I am able; posse, to be able.

M.

Haec hactenus: ecce, ecce, vocamur ad prandium.

Colloquium 5

Personae:

C., D.,

C.

Quando vis prandere?

D.

Ego iam prandi.

C.

Quota hora?

D.

Sesquioctava.

C.

Tam mane igitur prandetis?

D.

Sic fere solemus in aestate: Vos autem?

C.

Non prandemus ante sesquidecimam: interdum ab undecima.

D.

Papae! cur non citius?

C.

Exspectandus est pater, dum e curia redierit.

D.

Tu igitur non potes adesse aulae in cantione Psalmorum.

C.

Raro admodum; interdum.

D.

Quomodo excusaris?

C.

Exemptus sum illo munere.

D.

Quis te exemit?

C.

Didascalus, patris mei monitu.

D.

Ergone omnes Senatorum filii habent eiusmodi privilegium?

C.

Habent, modo patres iubeant.

D.

Nonne mater posset dare tibi prandium ante reditum patris e Senatu?

C.

Posset quidem, sed pater vult a me exspectari.

D.

Quamobrem?

C.

Quia sic illi placet.

D.

Nunc mihi tacendum est: os enim

mihi occlusisti.

C.

Cur tu es tam curiosus percontator?

D.

Puer sum; 'et pueri semper cupiunt aliquid scire novi'.

C.

Fateor: sed 'est modus in rebus', ut praeceptor nos saepe docet.

D.

Ergo discedamus, ut te pransum conseras.

C.

Ignosce, quaeso, si qua in re te offenderim.

D.

Ego abs te idem peto: ego, inquam, potius, qui te offendere potui loquacitate mea; sed interim nihil mali cogitans.

Colloquium 6

Personae:

F., G.,

F.

Ubi hodie cibum cepisti?

G.

Apud hospitem meum.

F.

Quanti prandisti?

G.

Sex quadrantibus.

F.

Quid coena, quanti constitit?

G.

Tantidem. Tu vero quanti aleris quotidie?

F.

Pluris quam tu.

G.

Quanti igitur?

F.

Quatuor assibus.

Colloquium 7

Personae:

Choletus, Colloguerius,

Ch.

Unde redis?

Co.

Foris.

Ch.

Cur prodieras?

Co.

Ut irem domum.

Ch.

Quid eo?

Co.

Petitum libros meos.

Ch.

Eho! cur non attuleras?

Co.

Oblitus eram.

Ch.

Siccine soles ientaculum aut merendam oblivisci?

Co.

Rarissime.

Ch.

Profecto magna fuit negligentia.

Co.

Imo maxima: sed quid agas? pueri sumus.

Ch.

Quid si praeceptor tuum factum sciret?

Co.

Fortasse poenas darem.

Ch.

Ain' tu fortasse? proculdubio vapulares. Non te pudet sine libris in Scholam venire?

Co.

Non solum pudet, sed piget etiam: veruntamen ne me accuses, obsecro.

Ch.

Nihil minus cogito; sed non possum dissimulare, quin ego te reprehendam.

Co.

Istud (credo equidem) amice facis: itaque boni consulo.

Ch.

Id satis est mihi: eamus intro in auditorium.

Co.

Tempus est: iam decuriones exigunt scripturae rationem.

Colloquium 8

Personae:

Puer, Paedagogus,

Pu.

Praeceptor, licetne pauca?

Pae.

Loquere audacter.

Pu.

Ego et condiscipuli mei hoc fere toto triduo libris affixi fuimus, licetne paulisper animum ludo relaxare?

Pae.

Dic igitur aliquam sententiam.

Pu.

'Interpone tuis interdum gaudia curis,' 'Ut possis animo quemvis sufferre laborem.'

Pae.

Dic etiam versus Anglicos, si memoria tenes.

Pu.

'Mirth with thy labour sometimes put in ure,' 'That thou thy labour better mayst endure.'

Pae.

Quam recte dixisti omnia!

Pu.

Est Deo gratia.

Pae.

Addendum posthac erit aliquid.

Pu.

Quidnam, praeceptor?

Pae.

Qui dedit mihi ingenium et mentem bonam.

Pu.

Sed quis me illa docebit verba?

Pae.

Ea scribam tibi in commentariolo tuo, ut ediscas. Sed dic mihi, quaeso,

quis te docuit istam orationem quam pronunciasti?

Pu.

Campanus heri dederat mihi scriptam, et ego memoriae mandavi.

Pae.

Profecto ego te amo, mi Daniel, ob istam diligentiam.

Pu.

Ago tibi gratias, praeceptor. Permittisne igitur ut ludamus?

Pae.

Sane. Abi, renuncia condiscipulis tuis.

Pu.

Faciam.

Pae.

Quid dices illis?

Pu.

Id quod me docuisti aliquando.

Pae.

Sed volo prius ex te audire.

Pu.

‘Gaudete, pueri; en, affero vobis iucundum nuncium: Ego vobis impetravi ludendi potestatem.’

Pae.

Euge, probe meministi. Ito nunc iam.

Colloquium 9

Personae:

Conradus, Daniel,

C.

Repetamus nomina quotidiana, ut

certius reddamus ea praeceptor.

D.

Bene mones; praeito mihi hesterna.

C.

Dic Latine, An eye.

D.

Oculus.

C.

The right eye.

D.

Oculus dexter.

C.

The left eye.

D.

Oculus sinister.

C.

Both the eyes.

D.

Ambo oculi.

C.

Probe tenes.

D.

Nunc audi an recte solus dicam.

C.

Age, audio.

D.

An eye.

C.

Debes enumerare in digitis, ut docet praeceptor.

D.

Quid prodest istud?

C.

Ad memoriam iuvandam.

- D.**
Quid hoc sibi vult?
- C.**
Non audisti multoties?
- D.**
Ego sum obliviosus: quid agerem?
- C.**
Esto diligentior ad ea retinenda quae perceperis.
- D.**
Quod me fideliter mones, pergratum facis.
- C.**
Age, ad rem redi.
- D.**
An eye, Oculus. The right eye, Oculus dexter. The left eye, Oculus sinister.
Both the eyes, Ambo oculi.
- C.**
Quam recte omnia dixisti!
- D.**
Repetamus etiam hodierna,
- C.**
Placet: at tu vicissim praeito mihi.
- D.**
A hand.
- C.**
Manus.
- D.**
The right hand.
- C.**
Manus dextra.
- D.**
The left hand.
- C.**
Manus sinistra.
- D.**
Both the hands.
- C.**
Ambae manus.
- D.**
Restat, ut solus dicas.
- C.**
A hand, Manus.
The right hand, Manus dextra.
The left hand, Manus sinistra.
Both the hands, Ambae manus.
- D.**
O si tam bene diceremus coram praeceptore.
- C.**
Quid obstat?
- D.**
Quia timemus.
- C.**
Et tamen errata nostra satis humaniter corrigit.
- D.**
Nescio quid hoc sibi velit: Ego semper sum timidus in principio.
- C.**
Istud est quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex praeceptore.
- D.**
Nunc repetendum esset Latine et Anglice; sed praeceptorem

venientem video

C.

Ingrediamur.

Colloquium 10

Personae:

A., B.,

A.

Dic Latine, Let us say our lesson together.

B.

Repetamus una praelectionem.

A.

Haec oratio quot habet partes?

B.

Tres.

A.

Discerne singulas nominatim.

B.

Repetamus est verbum: Vna, adverbium: Praelectionem, nomen.

A.

Declara paulo planius.

B.

Tu igitur praeito mihi, ut solet praeceptor.

A.

Repetamus.

B.

Repeto, repetis, repetere, coniugationis tertiae, sicut, Lego, legis, legere: Praeteritum, repetivi: Supinum, repetitum: Participia, repetens, et repetiturus.

A.

Vna.

B.

Non declinatur, quia est adverbium hoc in loco; Anglice, Together.

A.

Praelectionem.

B.

Praelectio, praelectionis, f. g. The lesson or lecture.

Colloquium 11

Personae:

A., B.,

A.

Eamus una repetitum.

B.

Quid ego repeterem? Nonne satis est quod solus repetiverim?

A.

Si tantum semel aut bis repetieris, id parum est ad ediscendum.

B.

Imo circiter decies repetivi.

A.

Id quidem sufficit.

B.

Quid igitur vis amplius?

A.

Si vis certissime reddere coram praeceptore, opus est cum aliquo repetivisse.

B.

Istud ego nesciebam: sed tibi libenter assentior.

A.

Faciamus ergo quod ego te monebam.

B.

Equidem non recuso: incipe.

Colloquium 12

Personae:

Gentilis, Isaacus,

G.

Tenesne memoria praelectionem?

I.

Propemodum.

G.

Visne repetamus una?

I.

Maxime velim.

G.

Incipe igitur.

I.

Faciam libenter: sed tu attente audi, ut me corrigas, si quid erravero.

G.

Agedum.

I.

‘Fac sumptum propere.’

G.

Errasti: incipiendum fuit ab hesterna.

I.

Bene admones: nunc incipiamus.

‘Iratu de re incerta contendere noli: Impedit ira.’

G.

Peccas accentu ‘ira’.

I.

‘Impedit ita animum ne’.

G.

Distingue post ‘animum’.

I.

‘Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Fac sumptum propere, cum res desiderat ipsa: Dandum etenim.’

G.

Iterum peccas accentu: Repete.

I.

‘Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat aut res.’

G.

Videsne te erravisse quater?

I.

Video.

G.

Et observasti locos?

I.

Observavi.

G.

Sic tibi facilius cavebis.

I.

Me miserum! putabam me recte tenere.

G.

Sic mihi quoque solet accidere, quoties memoria non est bene confirmata.

I.

Felix qui memoriam bonam habet.

G.

Magnum Dei beneficium. Sed

tempus abit; audi nunc me.

I.

audio; pronuncia.

G.

‘Iratu de re incerta contendere noli.’

I.

Hem, praceptor adest; tace, ut illum salutemus.

Colloquium 13

Personae:

Clemens, Felix,

C.

Nihilne est quod reddamus hodie praepatori?

F.

Nihil, nisi de Grammaticae rudimentis.

C.

Quidnam?

F.

Inspice librum tuum, inuenies notas in quinque lectiones, quas praceptor nobis praescripsit.

C.

Quando istud fuit?

F.

Die Veneris, hora quarta.

C.

At ego tunc non interfui.

F.

Ergo plagas meruisti.

C.

Siccine iudicas, severe iudex? occupatus eram domi, nec abieram

iniussu praepatoris.

F.

Esto; sed tamen debuisti postridie quaerere quid pridie actum esset.

C.

Meam culpam confiteor: sed cedo librum tuum, quaeso, ut videam quid nobis reddendum sit.

F.

Accipe, et eadem opera signato quae a praepatore nobis praescripta sunt.

C.

Faciam diligenter: neque posthac (ut spero) me accusabis negligentiae.

Colloquium 14

Personae:

Comes, Oliverius,

C.

Quid actum est in auditorio hora tertia?

O.

Tractatae sunt orationis partes ex praeelectione.

C.

Nihilne amplius?

O.

Dixissem, nisi me interpellasses.

C.

Erravi; Perge.

O.

Postea dictavit praceptor argumentum Anglicum hodie vertendum.

C.

Quando reddendum?

O.

Cras meridie.

C.

Iamne vertisti?

O.

Utcunque.

C.

Dicta mihi, quaeso, vernaculum.

G.

Accipe, festina; nam habeo aliquid scribere.

Colloquium 15

Personae:

Sylvius, Gervasius,

S.

Quid agis?

G.

Repeto tecum.

S.

Quid repetis?

G.

Praescriptum hodiernum praeceptoris.

S.

Tenesne memoria.

G.

Sic opinor.

S.

Repetamus una: sic uterque nostrum rectius pronuntiabit coram praeceptore.

G.

Tu igitur incipe, qui me provocasti.

S.

Age, attentus esto: ne me sinas aberrare.

G.

Sum promptior ad audiendum, quam tu ad pronuntiandum.

Colloquium 16

Personae:

Acooratus, Cortinus,

A.

Visne tecum repetere praelectionem?

C.

Volo.

A.

Tenesne.

C.

Non satis recte fortasse.

A.

Age, faciamus periculum.

C.

Quid igitur exspectamus?

A.

Ubi voles, incipe.

C.

Atqui tuum est potius incipere.

A.

Quid ita?

C.

Quia me invitasti.

A.

Aequum dicis; attende igitur.

C.
Isthic sum.

Colloquium 17

Personae:

Crispus, Sandrotus,

C.
Iamne tenes quae reddenda sunt
hora tertia?

S.
Teneo.

C.
Ego quoque.

S.
Ergo confabulemur paulisper.

C.
Sed si intervenerit observator,
putabit nos garrere.

S.
Quid times, ubi nihil timendum est?
Si venerit, non deprehendet nos in
otio, aut in re mala. Audiat, si velit,
nostrum colloquium.

C.
Optime Loqueris: secedamus aliquo
in angulum, ne quis nos impediat.

Colloquium 18

Personae:

Trimundus, Messor,

T.
Non decet hic otari, aut garrere,
dum praeceptor exspectatur.

M.
Quid ais? Non decet? Imo vero non

licet, nisi volumus vapulare.

T.
Tu igitur audi me, dum
praelectionem pronuncio.

Colloquium 19

Personae:

E., F.,

E.
Cur non scribis?

F.
Iam scripsi meam paginam: tu vero?

E.
Eo scriptum in area.

F.
Quid ita?

E.
Quia serenum est coelum.

F.
Festina, tempus abit; et mox
exigetur ratio.

Colloquium 20

Personae:

Titus, Valerius,

T.
Cur non scribis?

V.
Quia non libet.

T.
Atqui praeceptor iusserat.

V.
Scio: sed est mihi aliquid legendum
prius; praeterea, nihil habeo quod

nunc scribam.

T.

O si velles mihi scribere!

V.

Quidnam?

T.

Habeo describenda dictata
praeceptoris.

V.

Quae dictata?

T.

In Ciceronis Epistolas.

V.

Libenter describam tibi: sed
expecta feriarum diem proximum.

T.

Expectabo igitur: sed ne fallas,
quaeso.

V.

Nec sciens, nec volens fallam.

Colloquium 21

Personae:

Damon, Audax,

D.

Visne mihi describere
praelectionem?

A.

Cur non habes?

D.

Quia hesterno die fui occupatus.

A.

Accipe librum meum, et describe.

D.

Non ignoras me lentius scribere: et
tu citius totum descripseris, quam
ego quatuor aut quinque versiculos.

A.

Quaere tibi alium scriptorem; nunc
ego tibi non possum dare operam.

D.

Cur non?

A.

Est mihi aliud negotium, idemque
pernecessarium.

D.

Nolo te urgere, nec possum quidem:
sed saltem commoda tuum codicem.

A.

Accipe; utere ut libet, modo ne
abutare. Nihil est quod hic verearis.

Colloquium 22

Personae:

Augustinus, Observator domesticus,

A.

Licetne ire cubitum, condiscipule?

O.

Cur ante horam?

A.

Quia tertia est mihi surgendum.

O.

Quamobrem?

A.

Scribendi causa.

O.

Quid habes scribere?

A.

Literas ad patrem.

O.
Cur non petis a praeceptore veniam?

A.
Bene mones; estne in musaeolo?

O.
Puto esse: vise.

Colloquium 23

Personae:

Paedagogus, Puer,

P.
Unde venis?

Pu.
Venio inferne.

P.
Quod erat tibi negotium infra?

Pu.
Iveram redditum urinam.

P.
Sede nunc ad mensam, et mane in cubiculo donec rediero.

Pu.
Quid agam interea?

P.
Edisce praelectionem in diem crastinum, ut eam mihi reddas ante coenam.

Pu.
Iam edidici, praeceptor.

P.
Lude igitur.

Pu.
Sed nullos habeo collusores.

P.

Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiscipulis.

Pu.
Nihil id curo nunc: malim (si tibi placet) ediscere de Catechismo, in diem Dominicum,

P.
Ut libet.

Pu.
Si quis te quaeret, quid illi dicam?

P.
Dic me prodiisse, sed mox reversurum.

Colloquium 24

Personae:

Paedagogus, Abrahamus Puer,

P.
Heus, Abrahame.

A.
Hem, praeceptor.

P.
Pone libros; iam satis toto die studuisti: para te, ut eamus ambulatum.

A.
Nonne a coena praestaret?

P.
Salubrior est ante cibum exercitatio corporis.

A.
Memini ex te audire.

P.
Narra Socratis dictum in eam sententiam.

A.
'Cum Socrates usque ad vesperam contentius ambularet, interrogatus quare id faceret, respondit, Se, quo melius coenaret, obsonare famem ambulando.'

P.
Probe meministi: quis auctor?

A.
Cicero: sed quo prodibimus, praeceptor?

P.
Extra urbem.

A.
Mutabone calceos?

P.
Muta, ne illos novos pulvere conspergas: sume etiam umbellam, ne solis ardor infuscet tibi faciem.

A.
Iam paratus adsum.

P.
Nunc sane prodeamus.

A.
Vocabone ex vicinia unum aut alterum comitem?

P.
Recte admones; sic enim iucundior erit deambulatio: nam per viam sermones inter vos conseretis, et in umbra colludetis alicubi.

A.
Sic etiam excitabitur cibi appetentia.

P.
Ego lento gradu praecedam; ubi nactus eris comites, vos me per

portam Ripariam sequimini.

A.
Nos igitur illic exspectabis?

P.
Certo.

A.
Quid si nullos invenero?

P.
Nihilominus sequere me: audistine?

A.
Audiui, praeceptor.

Colloquium 25

Personae:

Hersenius, Gimardus,

H.
A quo emisti istam chartam?

G.
A Fatino.

H.
Estne bona?

G.
Melior quam ista tua, ut opinor.

H.
Nihil miror.

G.
Cur istud dicis?

H.
Quia fortasse carior.

G.
Nescio.

H.
Quanti emisti scapum?

G.

Solido et semisse: tu vero quanti?

H.

Solido et pluris.

G.

Quanti igitur?

H.

Quinque quadrantibus.

G.

Non male profecto emisti.

H.

Quinetiam mercator dedit mihi auctarium.

G.

Quodnam quaeso?

H.

Schedam chartae bibulae.

G.

O me imprudentem, qui oblitus sum petere!

H.

Ego ne petivi quidem, sed ultro ille dedit. Et hoc, inquit, addo tibi, ut me revisas.

G.

Sic solent emptores allicere.

H.

Nec mirum: suum quisque commodum quaerit.

G.

Sed quid agimus, hodierni pensi immemores?

H.

Exiguum est: satis temporis nobis restat.

Colloquium 26

Personae:

Aniceilus, Fontanus,

A.

Meministin' me tibi nuper dedisse chartam mutuo?

F.

Quidni meminerim? non adeo sum obliviosus.

A.

Quot erant schedae?

F.

Quatuor.

A.

Cur non reddidisti?

F.

Exspectaavi dum haberem codicem.

A.

Habuistine tandem?

F.

Tantum hodie.

A.

Unde nactus es?

F.

Petivi a praeceptore.

A.

Ubi?

F.

In bibliotheca eius.

A.

Quid ille, deditne libenter?

F.

Misit me ad hypodidasalum, qui statim dedit codicem.

A.
Non ante in suum codicem retulit?

F.
Nihil dare solet, quin prius inscribat.

A.
Audiui ex patre id esse viri
prudentis.

F.
Praesertim, si reddenda est ratio.

A.
Sed quibus indiciis dare tibi ausus
est?

F.
Ostendi illi manu mea scriptum in
libello meo: sic enim, ut scis, facere
solemus.

A.
Reddes ergo mihi mutuuum?

F.
A prandio statim, ne dubites.

Colloquium 27

Personae:

Francus, Marcus,

F.
Pennae istae, quas circumfers,
suntne venales?

M.
Etiam, si se emptor obtulerit.

F.
Ostende: vah, quam sunt molles!

M.
Tales deciderunt ex alis nostrorum
anserum: sed tenta diligenter; sunt
aliae aliis firmiores.

F.
Satis video quales sint: quot vis dare
pro quadrante?

M.
Tantum sex.

F.
Quid ais? sex? malletm emere a
mercatoribus, qui Lutetia et
Lugduno huc adferunt.

M.
Quasi nesciam quanti vendantur.
Audiui ex fratre, qui dat operam
scribae huius civitatis, se emisse
Lutetiae singulis assibus.

F.
Aliter Lutetiae, aliter Genevae
vivitur: sed non opus est tot verbis,
vis dare duodecim?

M.
Hui! duodecim? quasi ego furatus
sim.

F.
Istud non dico; sed vide num tibi
placet conditio.

M.
Vis uno verbo dicam?

F.
Dic, quaeso; satis iam garritum est.

M.
Dabo tibi novem, modo promiscue
de mea manu accipias.

F.
Nugas agis; ego sine delectu nollem
accipere quindecim. Vale: alibi
inveniam satis.

M.

Per me licet. Heus! heus! redi.

F.

Cur me revocas?

M.

Accipe, si vis, octo; nec a me plures
exspecta.

F.

Cedo totum fasciculum, ut deligam
arbitratu meo.

M.

Tene; delige ut voles.

F.

Vide nunc, et, si libet, numera.

M.

Sunt viginti quatuor: constat
numerus. Sed miror te nullas
accepisse ex ala extrema; sunt enim
firmiores.

F.

Scio; sed habent caulem breviorum.
Accipe pretium.

M.

Bene vertat Deus utrique nostrum.

F.

Idem tecum opto atque precor. Sed
quando adferes meliores pennas?

M.

Nescio an meliores possim; sed, ut
spero, brevi plures afferam, cum ad
vos domum proficiscar.

F.

Suntne vobis multi anseres?

M.

Triginta et amplius.

F.

Papae! quantus grex anserum! ubi
pascuntur?

M.

Scies alias, non licet mihi diutius hic
morari. Vale, France.

F.

Cura ut valeas, Marce.

Colloquium 28

Personae:

Othomanus, Philobertus,

O.

Visne mihi dare unicam pennam?

P.

Non sic dantur mihi.

O.

Hem! rem tantillam mihi negas?
quid si magnum quid rogarem?

P.

Fortasse repulsam ferres.

O.

Credo equidem: age, non peto dono,
saltem commodabis?

P.

Non recuso, modo ne abutare.

O.

Non abutar.

P.

Cave ne hinc pedem moveas.

O.

Nusquam moveo.

Colloquium 29

Personae:

Mercator, Bertrandus,

M.

Acuistine pennam meam?

B.

Iamdudum.

M.

Qua forma scripturae?

B.

Mediocri.

M.

Maluissem ad minutas literas.

B.

Debuisti praedicere.

M.

Oblitus eram.

B.

Parum refert; mucronem facile mutabo: I petitem.

M.

Sed ubi reliquisti?

B.

Super mensam hypocausti.

M.

In qua parte?

B.

Ubi studere soleo.

Colloquium 30

Personae:

Pictonus, Ioshua,

P.

Habesne duas aut tres pennas?

I.

Sunt mihi tantum duae.

P.

Da mihi unam commodato.

I.

Non faciam.

P.

Cur non?

I.

Ne abutaris.

P.

Memineris: fortasse aliquando me frustra rogabis aliquid.

I.

Atqui iubet Christus malum bono compensandum.

P.

Nondum istud didici.

I.

Tamen discas oportet, si cupis esse Christi discipulus.

P.

Quid cupio magis?

I.

Disce igitur magistrum imitari.

P.

Discam progressu temporis.

I.

Praestaret nunc incipere, dum per tempus licet.

P.

Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater.

I.

Semper est bene agendi tempus; sed interim ne mihi, quaeso, succenseas: iocabar enim, ut te ad colloquendum

invitarem tantisper dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, eaque non omnino pessima.

P.
Reddam tibi statim, cum aliquid descripsero.

I.
Nolo mihi reddas.

P.
Quid igitur faciam?

I.
Quicquid voles: a me enim tibi dono datur.

P.
Gratiam habeo maximam.

Colloquium 31

Personae:

Henricus, Gualtherius,

H.
Unde redis tam anhelus?

G.
A foro.

H.
Quid illinc affers?

G.
Scalpellum.

H.
Quanti emisti?

G.
Duobus assibus.

H.
Estne bonum?

G.

Est a Germania, ut dixit mercator: vide notam.

H.
Ego minime novi: sed non satis prudenter facis, qui fidam cuilibet mercatori.

G.
Quid facerem?

H.
Debuisti aliquem peritum adhibere, qui tibi optimum deligeret.

G.
Hic erravi fateor: sed hoc me consolatur, quod mercator habetur vir bonus, utpote professionis Evangelicae.

H.
Quasi nulli sint fallaces eiusmodi.

G.
Puto esse plurimos. Sed haec omittamus; quin potius experiamur ipsum scalpellum

H.
Experientia docebit nos

G.
Accipe et tenta, obsecro. Non enim probavi, nisi levissime, idque inter emendum.

H.
Papae! quis te docuit tam prudenter eligere?

G.
Rogas? non meministi praeceptorem nobis dicere tam saepe, Deum esse solum qui bona doceat?

H.

Profecto hic optime te docuit.

G.

Ago illi ex animo gratias: et precor, ut me semper doceat parere suae voluntati.

H.

Ego quoque idem precor; nec solum nobis, sed etiam piis omnibus.

G.

Facis ut pium decet puerum. Sed estne tempus ut conferamus nos in auditorium?

H.

Sic est: Sume libros, et eamus una.

Colloquium 32

Personae:

Michael, Renatus,

M.

Habesne scalpellum?

R.

Habeo.

M.

Oro te, commoda mihi parumper.

R.

Quando reddes?

M.

Cum primum duas pennas exacuero.

R.

Accipe; sed ea lege, ut integrum reddas.

M.

Ea conditione acceptum intelligo, etiamsi nihil addidisses.

R.

‘Intelligenti (ut vulgo dicitur) pauca sufficiunt.’

Colloquium 33

Personae:

Sordeles, Manasses,

S.

Emistine scalpellum, ut nuper volebas?

M.

Non emi.

S.

Quid obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodie.

M.

Dixeram quidem; sed mihi postea in mentem venit, praestare ut exspectem mercatum proxime futurum in hac ipsa urbe.

S.

Quid facies lucri?

M.

Et minoris emam, et melioris notae: nempe ex Germaniae officinis.

S.

Quis tibi istud consilium dedit?

M.

Hieronymus noster.

S.

Bene fecit. Debemus enim amicis bonum consilium semper dare.

M.

Tantumne igitur amicis?

S.

Imo et inimicis, fateor; quia sic iubet

Christus praeceptor noster optimus.

M.

Utinam doctrinam eius bene infixam memoriae conservemus, eamque perpetuo sequamur.

S.

Faxit ille Spiritus bonus, cuius unius instinctu animi nostri ad bene agendum accenduntur.

M.

Bene precaris.

Colloquium 34

Personae:

Campanus, Languinus,

C.

Habesne multos libros?

L.

Non admodum.

C.

Sed quos habes?

L.

Rudimenta Grammaticae, Colloquia Scholastica, Terentium, Epistolas Ciceronis cum Gallica interpretatione, Catonem, Dictionarium, Testamentum Anglicum, Psalmos cum Catechismo, praeterea librum chartaceum ad scribendum dictata praeceptoris. Tu vero quos habes?

C.

Omnes habeo quos enumerasti, praeter Catonem, Terentium, et Ciceronis Epistolas. Cur enim libros haberem, qui non praeleguntur in

classe nostra?

L.

At ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos; ut semper aliquid addiscam novi, praesertim in lingua Latina, et honestis moribus.

C.

Prudenter facis, mi Languine. O me miserum, qui nunquam didici quid sit studiosum esse!

L.

Disce igitur. 'Praestat' enim 'sero quam nunquam discere'.

Colloquium 35

Personae:

Simeon, Haggaeus,

S.

Commoda mihi Virgilium tuum in duos dies, si nullo incommodo tuo id fieri potest.

H.

Profecto non possum.

S.

Cur non?

H.

Quia Gerardus, qui his diebus a me commodato acceperat, pignori apposuit.

S.

Ain' tu? pignori?

H.

Sic est, ut dico.

S.

Quanti oppignoravit?

H.
Tribus (ut ait) assibus.

S.
O hominem ingratum!

H.
Tantumne ingratum?

S.
Imo vero ingratum et malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconsulto?

H.
Potuit, ut factum vides.

S.
Non tamen debuit.

H.
Rem acu tetigisti: sed quid facerem?

S.
Rogas? defer eum ad praeceptorem.

H.
Malo istam pati iniuriam, quam committere ut miser vapulet.

S.
Bene facis, dummodo tuum reddat.

H.
Reddet, spero.

S.
Unde redderet?

H.
Ait se brevi accepturum a patre pecuniam.

S.
Quid si te fallit?

H.
Fieri potest: sed tamen aliquot dies exspectabo quid postea sit futurum;

deinde consilium capiam.

S.
Consilio recto nihil est tutius.

H.
Meministi probe; sic enim praeceptor dictitavit nobis: sed nunquid vis aliud?

S.
Ut bene tibi sit.

H.
Et tibi optime.

Colloquium 36

Personae:

Granatus, Forestus,

G.
Visne mihi commodare tuum Terentium?

F.
Volo equidem, modo illum repetas a Conrado, cui utendum dedi.

G.
Quo signo vis repetam?

F.
Nempe hoc, quod eius habeo Epistolas.

G.
Id mihi satis est.

F.
Sed quando reddes?

G.
Cum descripsero contextum in tres aut quatuor praelectiones.

F.
Matura igitur, ne meo studio

incommodes.

G.

Maturabo.

F.

Sed, heus tu, cave macules; alioquin aegre commodabo posthac.

G.

Nempe indignus essem beneficio.

Colloquium 37

Personae:

Augustinus, Rodigus,

A.

Quis iste novus liber deauratus, quem tam magnifice ostentas?

R.

Terentius.

A.

Ubi impressus?

R.

Lutetiae.

A.

Quis tibi dedit eum?

R.

Emi pecunia mea.

A.

Unde nactus eras pecuniam?

R.

Stulte, istud quaeris? quasi vero furatus sim?

A.

Absit a me id cogitare: sed animi causa id rogabam.

R.

Nec ego serio dictum tuum reprehendi: sed eo more iocari solemus cum familiaribus.

A.

Nihil iocari prohibet, modo ne Deus offendatur. Sed age, ad propositum revertamur: de quo emisti Terentium istum?

R.

De Clemente.

A.

Illone bibliopola circumforaneo?

R.

Maxime.

A.

Quanti constitit?

R.

Decem assibus.

A.

Nihilne amplius?

R.

Nihil omnino.

A.

Profecto fatis vile pretium.

R.

Praesertim cum auratus, adeoque eleganter compactus sit.

A.

Erantne codices alii similes?

R.

Duo vel tres.

A.

Deduc me quaeso ad illum.

R.

Eamus.

Colloquium 38

Personae:

Edvardus, Baldus,

E.

Nonne hic liber est tuus?

B.

Ostende mihi: agnosco meum, ubi invenisti?

E.

In auditorio nostro.

B.

Ago tibi gratias, quod eum collegeris.

E.

Atqui nunc notandus esses, si summo iure vellem tecum agere.

B.

Quid ita?

E.

Nescis leges nostras Scholasticas?

B.

‘Ipsae etiam leges cupiunt ut iure regantur’.

E.

Quo iure reguntur leges nostrae?

B.

Aequitate, et praeceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit: praeterea, non solet tam severus esse in eo quod vel negligentia vel oblivione peccatum est.

E.

Sic saepe expertus sum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa

coram observatore.

B.

Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi.

E.

Taceo.

B.

Sed, quaeso, quid opus est ut id sciat observator? hic enim Deus nihil offensus est.

E.

Age, celabo.

B.

Bene facies.

E.

Sed, heus! memento par pari referre, si forte mihi acciderit aliquod delictum eiusmodi.

B.

Aequum et bonum dicis: meminero.

Colloquium 39

Personae:

Calliatus, Germanus,

C.

Cur non reddis mihi librum?

G.

Exspecta in crastinum diem; nondum satis usus sum.

C.

Libenter exspectabo.

G.

Referam tibi gratiam, Deo volente.

C.

Pro tantillo beneficio nullam

exspectabo gratiam.

G.

Tantum est meum agnoscere.

Colloquium 40

Personae:

Noaeus, Capellus,

N.

Vidistine librum meum?

C.

Quem librum quaeris?

N.

Ciceronis Epistolas.

C.

Ubi reliqueras?

N.

Oblitus eram in auditorio.

C.

Tua fuit negligentia.

N.

Fateor: sed interim indica, si quem scias accepisse.

C.

Cur non adis praeceptorem? solet enim (ut scis) quae a nobis relicta sunt aut ferre in musaeolum, aut alicui dare qui reddat.

N.

Bene mones. O me obliviosum, cui id in mentem non venit!

Colloquium 41

Personae:

Ezekiel, Beatus,

E.

Vis a me magnam inire gratiam?

B.

Nihil libentius fecerim, si quidem penes meres ipsa est. Sed quid est in quo tibi commodare possim?

E.

Da mihi mutuo asses decem.

B.

Non tantum nunc habeo, sed maiorem partem.

E.

Quantum? quaeso.

B.

Nescio, nisi crumenam inspexero: ecce tibi octo asses cum semisse.

E.

Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo.

B.

Parum refert; totum, si vis, accipe.

E.

Ago tibi gratias: credo hoc pecuniae satis fore negotio meo, cum aliquantula, quam ipse habeo.

B.

Ut libet.

E.

Amo te de ista tam exprompta benignitate.

B.

Si quid aliud possim, ne parcas.

E.

Reddam totum, Deo volente, cum primum pater ad me miserit.

B.
Ne sis magnopere sollicitus; nondum est opus mihi.

Colloquium 42

Personae:

David, Nicolaus,

D.
Potesne mihi mutuo dare aliquantulum pecuniae?

N.
Quantum petis?

D.
Quinque asses, si tibi est commodum.

N.
Non tot habeo.

D.
Quot igitur?

N.
Tantum quatuor.

D.
Bene sane: Da mihi istos quatuor.

N.
Dabo (si vis) dimidium.

D.
Cur non totum?

N.
Quia sunt mihi opus duo.

D.
Da igitur duos quaeso.

N.
Sed tibi non sufficient.

D.

Petam ab aliquo alio.

N.
Accipe igitur hos duos: quando reddes?

D.
Die (ut spero) Sabbati, cum pater ad forum venerit.

N.
Esto igitur memor.

D.
Ne timeas.

Colloquium 43

Personae:

Pasquetus, Custos,

P.
Da mihi duos asses mutuo.

C.
Nunc mihi non est promptum dare.

P.
Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam.

C.
Accepi quidem; sed emendi sunt libri, et alia mihi necessaria.

P.
Nolo tuum commodum remorari.

C.
Ubi emero quae mihi sunt opus, si quid supersit, faciam te libenter participem.

P.
Interea igitur sperans expectabo: sed quid si nihil tibi superfuerit?

C.

Statim dicam tibi ne frustra diutius
exspectes.

P.
Quando emes ea quae decrevisti?

C.
Cras, (ut spero) aut ad summum
perendie.

P.
Bene habet, tempus est
brevissimum.

Colloquium 44

Personae:

Morellus, Borussardus,

M.
Abiitne pater tuus?

B.
Abiit

M.
Quota hora?

B.
Prima pomeridiana.

M.
Quid dixit tibi?

B.
Multis verbis monuit me, ut
diligenter studerem.

M.
Utinam sic facias.

B.
Faciam, Deo iuvante.

M.
Ecquid pecuniae dedit tibi?

B.

Dedit, ut fere solet.

M.
Quantum?

B.
Nihil ad te.

M.
Fateor: sed tamen quid facies ista
pecunia?

B.
Emam chartam, et alia quae mihi
sunt usui.

M.
Quid si amiseris?

B.
Aequo animo ferendum erit.

M.
Quid si forte eguero? dabisne
mutuo?

B.
Dabo, et equidem libenter.

M.
Habeo tibi gratiam.

Colloquium 45

Personae:

Columbanus, Fontanus,

C.
Satisne usus es scalpello meo?

F.
Satis.

C.
Redde igitur.

F.
Accipe: ago tibi gratias.

C.
Nihil est quod agas.

F.
Sed ignosce, quod non ultro et citius reddiderim.

C.
Ea de re nihil sum offensus: non enim debemus offendi, nisi cum Deum offendi videmus.

F.
Recte sentis.

Colloquium 46

Personae:

Bergerius, Nepos,

B.
Commoda mihi parumper cultellum tuum.

N.
Semper aliquid commodato petis: accipe, quin tu emeris potius.

B.
Non habeo pecuniam.

N.
Cur non petis?

B.
Unde peterem?

N.
A patre.

B.
Non est in hac urbe.

N.
Ubi igitur?

B.
Peregre profectus est.

N.
Quo?

B.
Bernam.

N.
Quo die?

B.
Nudiustertius.

N.
Quando est reversurus?

B.
Cras, ut speramus: sic enim dixit proficiscens.

N.
Bene vertat Deus.

Colloquium 47

Personae:

Columbirijs, Simo,

C.
Restatne tibi multum panis?

S.
Satis, gratia Deo.

C.
Visne dare mihi mutuo?

S.
Libenter.

C.
Sed fortasse tibi non sufficiet.

S.
Imo, ut spero.

C.
Ad quod usque tempus?

S.

Ad diem Veneris.

C.

Unde habebis postea?

S.

Domo.

C.

Quis afferet?

S.

Egomet ibo petitum.

C.

Quando?

S.

Ipsa die Veneris.

C.

Da mihi mutuo sesquilibram.

S.

Quis appendet?

C.

Uxor praeceptoris, aut ancilla.

S.

Eamus petitum ex arca mea.

C.

Quin ito solus: ego in culina
expectabo.

Colloquium 48

Personae:

I., T.,

I.

Oro te, da mihi ex pane tuo.

T.

Mihi non habeo nimis; tamen volo
tibi impertire: accipe.

I.

Gratias ago tibi.

T.

Non est quod agas ob rem tantulam.
Sed dic, quaeso, cur non attulisti?

I.

Quia nemo erat domi nostrae qui
mihi daret.

T.

Tu vero cur non accipis?

I.

Non audeo, nisi det mater.

T.

Bene facis: sed audi bonum
consilium.

I.

Ausulto, ut audiam: dic, quaeso.

T.

Cum, prandio finito, tollantur
mensae reliquiae, petito merendam
tuam, eamque in peram statim
recondito: ita fiet, ut nunquam inanis
venias.

I.

De ientaculo autem quid suades?

T.

Ut petas in exitu coenae; et idem
facias quod dixi tibi de merenda.

I.

Nunquam vidi melius consilium
dari.

T.

Fac igitur ut memineris: cum voles,
utere.

I.

Ego vero utar quoties opus erit.

Colloquium 49

Personae:

A., B.,

A.

Da mihi frustum panis.

B.

Non habes?

A.

Si haberem, non peterem.

B.

Cur non attulisti?

A.

Dicam postea; sed da interim,
quaeso: nam esurio vehementer.

B.

Cape.

A.

Hui! tantillum?

B.

Etiam quereris?

A.

Non immerito, das parce nimis.

B.

Vide quantum restat; dedi fere
dimidium.

A.

Ago tibi gratias; dedisti abunde: sed
iocabar.

B.

Nunc responde: cur non attulisti
panem domo?

A.

Nemo erat qui daret.

B.

Nemo?

A.

Prorsus nemo.

B.

Quid mater?

A.

Aberat domo.

B.

Quid caeteri?

A.

Omnes erant occupati.

B.

Cur tute non accipiebas?

A.

Nunquam auderem tale quidpiam.

B.

Cur non?

A.

Mater perpetuo vetat, ne quid
atingam sine permissu eius.

B.

Dura mater.

A.

Tuo quidem iudicio, qui
indulgentiorem habes.

B.

Non dico indulgentem, sed certe
liberalem.

A.

Quomodo te tractat?

B.

Suavissime, omninoque ex animi
sententia.

A.

Fortasse in tuam perniciem.

B.
Avertat Deus Optimus Maximus.

A.
Non equidem invideo.

B.
Cur ergo istud dicis?

A.
Ut interim te moneam: 'Omnes
licentia deteriores fieri'.

B.
Bene facis: sed quid censes? nonne
uti licet parentum bonitate?

A.
Certe licet, modo ne abutaris.

B.
Quomodo abutimur?

A.
Rogas? cum aut patris aut matris
indulgentiam in malum vertimus.

B.
Recte dicis: sed quotusquisque id
facit?

A.
Imo fere omnes, nisi qui a Domino
Deo prohibentur.

B.
Quis potest bonus esse, nisi per Dei
gratiam?

A.
Ergo (ut saepe monemur a
praeceptore) precandus est, ut
Spiritu suo nos bonos et sanctos
efficiat.

B.

Gaudeo te non attulisse ientaculum.

A.
Quamobrem?

B.
Quia hoc nostro colloquio mihi
videor multum profecisse.

A.
Ego quoque non parum.

B.
Tua opera id factum est.

A.
Imo beneficio Dei, qui quidem ita
voluit.

B.
Credo equidem.

A.
Et hic igitur et in caeteris
agnoscamus bonitatem eius.

B.
Valde id aequum est.

A.
Imo valde necessarium, siquidem
volumus ingrati animi crimen
effugere.

B.
O sermonem iucundissimum!

A.
Gratiae Deo immortales, per Iesum
Christum,

B.
Ita velim.

Colloquium 50

Personae:

Discipulus primus ex victoribus,

Praeceptor, Nomenclator,

D.

Praeceptor, visne dare praemiolum?

P.

Quamobrem?

D.

Victoriae causa.

P.

Ubi sunt compares tui?

D.

Adsunt Hugo et Audax.

P.

Heus, Nomenclator, suntne hi victores hac hebdomade?

N.

Habent notas omnium paucissimas.

P.

Ergo sunt victores; quid aliud ex te quaero? Vos igitur quod praemium petitis?

D.

Quod tibi placuerit.

P.

Quo tandem iure debeo?

D.

Ex promisso.

P.

Aequum dicitis. 'Quicquid' enim 'recte promissum est, praestari debet'.

D.

Sic ex te didicimus.

P.

Ecce vobis pennae singulae ad scribendum: ac ne putetis vulgares

esse, ex earum sunt genere quae vulgo Hollandinae appellantur.

D.

Gratias agimus, praeceptor.

P.

Quin potius agite Deo omnium bonorum auctori, qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in literarum studio pergite diligenter.

D.

Dabimus operam, quantum iuvabit ille Pater optimus.

P.

Sine eius ope vana sunt nostra omnia.

Colloquium 51

Personae:

Observator, Capparonus,

O.

Unde venis, Capparone?

C.

Domo.

O.

Quid affers illinc?

C.

Merendam.

O.

Quis tibi permiserat exire?

C.

Praeceptor ipse.

O.

Unde istud probabis?

C.

Adeamus illum ut consulamus.

O.

At vide quid agas.

C.

Hac in re nihil timeo.

O.

Adeone securus es?

C.

‘Qui verum dicit, nihil timere debet.’

O.

Vera quidem ista est sententia, sed quotusquisque non mentitur?

C.

Certus sum me nihil mentiri nunc.

O.

Propemodum persuades mihi. Abi: credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi.

C.

Est Deo gratia: quem precor ut me integrum et purum custodiat.

O.

Utinam ex animo omnes precarentur. Recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

Colloquium 52

Personae:

Giraldus, Eliel,

G.

Qui sunt victores hac hebdomada?

E.

Ubi eras cum rationes redderentur?

G.

Accersitus a patre fueram: sed qui

sunt victores? dic sodes.

E.

Ego et Puteanus.

G.

Iamne habuistis praemium?

E.

Habuimus.

G.

Quodnam?

E.

Duodenas iuglandes.

G.

Hui! quale praemium!

E.

Eho, inepte, aestimas ergo praemium ex rei pretio?

G.

Hic nihil aliud video aestimandum.

E.

Sordius es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum praeceptoris?

G.

Quod verbum?

E.

‘Non lucri, sed honoris causa datur praemium.’

G.

Nunc reminiscor, quasi per nebulam. Posthac ero diligentior.

E.

Sic tandem sapies.

Colloquium 53

Personae:

Galatinus, Buchardus,

G.

Euge, dimissi sumus ad ludum,
audistine?

B.

Quidni audirem, cum egomet
adsuerim?

G.

Placetne paulisper confabulari?
deinde ludemus una.

B.

Mallem ego prius ludere.

G.

Atqui difficile est ludum abrumpere.

B.

Plane verum dicis, et ego in me sic
experior.

G.

Quoniam igitur placet tibi mea ratio,
da nobis aliquid argumenti ad
confabulandum.

B.

Imo tuum est dare, ut qui me
laccessiveris.

G.

Aequum dicis; redde nomina Latine,
quae tibi Anglice proponam.

B.

Qua de re propones?

G.

De supellectili.

B.

Tentabo respondere, modo ne plura
quam decem proponas.

G.

Enumerabo in digitis, ne forte
numerum excedam. Audi igitur.

B.

Isthic sum.

G.

A cupboard.

B.

Abacus.

G.

A bench.

B.

Sella.

G.

A candlestick.

B.

Candelabrum.

G.

A caldron.

B.

Ahenum.

G.

A pair of bellows.

B.

Follis.

G.

A pillow.

B.

Pulvinar.

G.

A balster.

B.

Cervical.

G.

Linnen-cloth.

B.

Linteum.

G.

A pot of earth.

B.

Olla.

G.

A flagon of wine.

B.

Oenophorum.

G.

Errasti semel.

B.

Ubi?

G.

Dixisti 'lin-teum' pro 'lodice'.

B.

Fateor: debeo tibi semel victoriam.

G.

Nunc vicissim propone, ut redimas,
si potes.

B.

Vis respondere de eduliis?

G.

Ut libet.

B.

Fresh meat.

G.

Caro recens.

B.

Pork.

G.

Suilla.

B.

Venison.

G.

Ferina.

B.

Venison of a wilde Boar.

G.

Aprugna.

B.

Sod milk.

G.

Lac decoctum.

B.

Whey.

G.

Serum, vel serum lactis.

B.

New cheese.

G.

Caseus recens.

B.

Pottage.

G.

Ius carni-um.

B.

Fish sod.

G.

Piscis cli-xus.

B.

Pickle.

G.

Condimentum.

B.

Falleris.

G.

Quid ergo est?

B.

Intinctus.

G.

Condimentum volo.

B.

At ego nolo contendere.

G.

Quis contendit? consulamus.

B.

Quin prius ludamus; illud fiet posterius.

G.

Age, fiet, ne amittamus ludendi occasionem.

Colloquium 54

Personae:

Moses, Olevitanus,

M.

Iamdudum taedet me toties repetere lusus Scholasticos.

O.

Quid facias igitur?

M.

Eamus in hortum nostrum.

O.

Quid agemus?

M.

Ambulabimus, colloquemur, Dei beneficia in eius operibus commemorabimus.

O.

Nihil sane iucundius: sed interim petenda est a praeceptore venia.

M.

Iam impetravi mihi, et item uni quem vellem ducere.

O.

Bene res habet; eamus, ducente Deo.

M.

Precor ut nos custodiat.

O.

Ego quoque idem precor tecum.

Colloquium 55

Personae:

Sulpitius, Munchius,

S.

Impetrastis ludendi facultatem?

M.

Impetravimus.

S.

Ad quod usque tempus?

M.

Ad coenam usque.

S.

Qui dederunt versus?

M.

Primi et secundi.

S.

Quid caeterae classes?

M.

Primus quisque decurio trium proximarum classium pronunciavit unam e Sacris literis sententiam.

S.

Nonne precati estis, ut solemus?

M.

Precati, et quidem praesente
ludimagistro: tu vero ubi eras?

S.
Iveram domum, a matre accersitus.

M.
Nunc igitur quid agere cogitas?

S.
Ludere sesquihoram; deinde ad
studium me recipere.

M.
Vin' tu ut tibi sim collusor?

S.
Quidni velim?

M.
Quo lusu nos exercebimus?

S.
Nullus est mihi iucundior pila
palmaria.

M.
Nec mihi quidem.

S.
Visamus igitur, an caeteri partes
sortiti sint: nam si soli luderemus,
minus esset voluptatis.

M.
Visamus sane.

Colloquium 56

Personae:

M., R.,

M.
Visne ire mecum?

R.
Quo properas?

M.
Ad lacum.

R.
Quid eo?

M.
Lotum pedes.

R.
I sane; nunc lotionem mihi opus non
est.

M.
Sed interim parum fabulabimur.

R.
Ne fabulari quidem nunc velim.

M.
Atqui utilis est confabulatio,
duntaxat de honestis rebus.

R.
At mihi utilior est ad valetudinem
exercitatio corporis.

M.
Quid si mansero tecum?

R.
Prudenter facies, et nos pila
palmaria colludemus.

M.
Bene vertat Deus: maneo.

R.
Alias lotum una tecum ibo: cum
scilicet longius erit temporis
spatium.

M.
Ad ludum igitur nos accingamus.

R.
Nulla est in me mora.

Colloquium 57

Personae:

Vincentius, Bonus,

V.

Cur hodie non lusisti nobiscum?

B.

Non erat mihi ludendi spatium.

V.

Quid habes negotii?

B.

Non absolveram pensum meum.

V.

Quod pensum?

B.

Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum.

V.

Perfecistine?

B.

Perfeci.

V.

Laudo tuam diligentiam: ludes alias otiose.

B.

Cum voluerit Deus.

V.

Recte dicis: nam absque voluntate eius fieri nihil potest.

Colloquium 58

Personae:

Primus puer, Pueri, Praeceptor,
Secundus puer, Tertius puer,

Pueri.

Salve, praeceptor.

Prae.

Sit vobis salus a Christo.

Pueri.

Amen.

Prae.

Iamne repetivistis?

Pri.

Etiam, praeceptor.

Prae.

Quis docuit vos?

Pri.

Subdoctor.

Prae.

Quid nunc vultis?

Sec.

Ut per te liceat nobis parumper ludere.

Prae.

Non est ludendi tempus.

Ter.

Non petimus omnibus, sed nobis parvulis tantum.

Prae.

Atqui pluit, ut videtis.

Sec.

Ludemus in pergula.

Prae.

Quo lusu?

Sec.

Aciculis, vel iuglandibus.

Prae.

Quid mihi dabitis?

Pri.

Dicemus nomina.

Prae.

Quot dicetis singuli?

Sec.

Duo.

Prae.

Dicite igitur.

Pri.

Paper, Charta; Ink, Atramentum.

Dixi.

Sec.

A Book, Liber; A Little book, Libellus. Dixi.

Ter.

A Cherry, Cerasum; Walnuts, Iuglandes. Diximus.

Prae.

Quam belli estis homunculi? Ludite ad coenam usque.

Pueri.

Gratias agimus, praeceptor.

Colloquium 59

Personae:

A., B.,

A.

Ubi nunc est pater tuus?

B.

Puto eum esse Lugduni.

A.

Quid illic agit?

B.

Negotiatur.

A.

Ex quo tempore?

B.

Ab ipso initio mercatus.

A.

Valde miror qui audeat illic commorari tot dies, cum pestilentia tanta sit per totam urbem.

B.

Non est adeo mirandum.

A.

Itane tibi videtur?

B.

Ita profecto: fuit enim alias in maiore periculo: sed Dominus Deus semper eum custodivit.

A.

Credo equidem, et adhuc custodiet. Sed quando est reversurus?

B.

Nescio; in horas exspectamus.

A.

Reducat illum Deus.

B.

Ita precor.

Colloquium 60

Personae:

Elizius, Delphinus,

E.

Qua de re sic elatus es laetitia?

D.

Pater meus modo advenit.

E.

Quid mea refert?

D.
Imo plurimum; quia nobis
impretravit ludendi veniam.

E.
Ain' tu?

D.
Vide pueros iam ludentes in area.

E.
Ludant sane alii: ego studere malim
quam ludere.

D.
Nec minus ego, sed in tempore: nam
(ut est in proverbio) 'Omnia tempus
habent'. Unde et nos recte monet
Cato noster:

'Interpone tuis interdum gaudia
curis;'

'Ut possis animo quemvis sufferre
laborem.'

E.
Vera sunt quae dicis, fateor: sed
interim omitte me, ut serio studeam.

D.
Per me studeas licet; nihil impedio:
at ego hac utar occasione.

E.
Utere sane.

Colloquium 61

Personae:

Nomenclator, Quidam puer ex turba,
item Alius,

N.
Heus, pueri, heus, heus, heus!

Q.

Quid clamitas?

N.
Desistendum est a lusu.

Q.
Eho inepte, nondum quarta exacta
est.

N.
Imo fere semihora post quartam.

Q.
Cur non dedisti signum?

N.
Quia tintinnabuli funis fractus est.

A.
Clama iterum; sed attolle vocem.

N.
Heus, pueri, recipite vos omnes.

A.
Festinate, festinate, inquam; urget
praeceptor.

N.
Desine clamare, accurrunt omnes.

Colloquium 62

Personae:

Orontius, Quintus,

O.
Quid ita laetus es?

Q.
Quia venit pater.

O.
Ain' tu? Unde venit?

Q.
Lutetia.

O.

Quando advenit?

Q.

Modo.

O.

Iamne salutasti?

Q.

Salutavi, cum ex equo descenderet.

O.

Quid amplius illi fecisti?

Q.

Calcaria detraxi et ocreas.

O.

Miror te non mansisse domi propter eius adventum.

Q.

Nec ille permisisset, nec ego vellem; praesertim nunc, cum audienda est praelectio.

O.

Bene tibi consulis, qui temporis rationem habeas. Sed quid pater? valetne?

Q.

Recte, Dei beneficio.

O.

Equidem gaudeo plurimum tua et eius causa, quod salvus peregre redierit.

Q.

Facis ut amicum decet: sed cras pluribus verbis colloquemur. Vidi praeceptorem, qui iam ingreditur auditorium.

O.

Eamus auditum praelectionem.

Colloquium 63

Personae:

Marcus, Aaron,

M.

Miseret me tui.

A.

Quid ita?

M.

Quod penna tua tam misere abutaris.

A.

Quomodo abutor?

M.

Quia pessime tractas eam in acuendo.

A.

Non est culpa mea, ne quid erres.

M.

Cuius igitur?

A.

Scalpelli mei, cuius acies obtusa est.

M.

Scalpellum in culpa non est, sed tu ipse.

A.

Cur istud dicis?

M.

Quia debuisti vel scalpellum tuum acuere, vel aliud alicunde rogare commodato, saltem ad praesens negotium.

A.

Non audeo petere.

M.

Quid times?

A.
Ne mihi denegetur.

M.
Ecce tibi meum.

A.
Gratias ago.

M.
Utere quantum voles, sed recte.

A.
Sciens non abutar.

M.
Nec sis posthac tam verecundus in petendo.

A.
Sic est ingenium meum; soleo libentius dare quam petere.

M.
Utinam multi essent tui similes. Sed tamen 'qui libenter dat beneficium, is petere quoque libere potest'. Sed ego te nimis detineo; perfice quod coeperas.

Colloquium 64

Personae:

A., B.,

A.
Cur non venit Petrus in scholam?

B.
Est occupatus.

A.
In quo negotio?

B.
In ligno struendo.

A.

Qui scis?

B.
Dictum est mihi.

A.
A quo?

B.
A patre eius.

A.
Ubi eum vidisti?

B.
Fuit mihi obvius cum venirem.

A.
Vide ne mentiaris: nam ex illo quaeram, si forte occurrat mihi per vicos.

B.
Reperies sic ut dico.

Colloquium 65

Personae:

Sulpitius, Rogerus,

S.
Cur hodie mane abfuisti?

R.
Occupatus eram.

S.
In quo negotio?

R.
In scribendis ad matrem literis.

S.
Quid opus erat illi scribere?

R.
Quia ad me scripserat.

S.

Ergo rescripsisti.

R.
Proprie loqueris.

S.
Unde tibi miserat literas?

R.
Rure; nempe ex villa nostra.

S.
Quando rus profecta est?

R.
Superioribus diebus.

S.
Quid agit ruri?

R.
Curat nostra negotia rustica.

S.
Quid potissimum?

R.
Praeparat ea quae sunt opus ad
proximam vindemiam.

S.
Prudenter agit.

R.
Unde istud probares?

S.
Nam 'omnibus in rebus adhibenda
est praeparatio diligens'.

R.
Quis te istud docuit?

S.
Quidam paedagogus dictavit e
Cicerone.

R.
Qua occasione?

S.
Cum admoneret, ut me diligenter
pararem ad reddendam
hebdomadam postero die.

R.
Profecto recte monebat.

S.
Sed ad propositum revertamur. Non
habetis villicum, qui curet ruri
negotia vestra?

R.
Imo et villicum habemus, et
famulos, et ancillas.

S.
Quid opus est illic tuae matris
opera?

R.
Quia melius novit providere rebus
omnibus, quam isti imperiti
rusticolae.

S.
Nihilne amplius?

R.
Sine me finire propositum.

S.
Putabam te absolvisse; perge.

R.
Etiam (ut ex patre audivi)
'Praecipua cura domini requiritur in
re familiari administranda'.

S.
Ergo pater tuus nunc potius deberet
ad villam esse.

R.
Non potest.

S.
Quid prohibet?

R.
Quia totus est in arte sua occupatus.

S.
Maiorem, ut opinor, ex ea re fructum percipit.

R.
Quis dubitet?

S.
Inde igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domesticae.

R.
Omnino sic est.

S.
Sed mater quando est reversura?

R.
Vix ante perfectam vindemiam.

S.
Quid tu? non ibis vindemiatum?

R.
A matre (ut spero) brevi accesar.
Sed, quaeso te, quid cogitamus? iam omnes in auditorium currunt.

S.
Bene res habet; curramus et nos, ne postremi simus.

Colloquium 66

Personae:

Riparius, Amadaeus,

R.
Audivistine horologium?

A.
Dudum sonuit.

R.
Dinumerasti horas?

A.
Dinumeravi.

R.
Quota est?

A.
Fere sesquiprima.

R.
Instat igitur praelectionis tempus: fac ut paratus sis.

A.
Ubi merendam peredero, ecce me paratum.

R.
Cur meridie non adfuisti nobiscum?

A.
Prodieram cum bona venia praeceptoris.

R.
Sed interim sum tibi impedimento.

A.
Nihil impedis; ne bolum quidem perdidisti interpellatione tua.

R.
Bene habet; perge, sed matura.

Colloquium 67

Personae:

Ligorius, Sarasinus,

L.
Fecistine officium tuum?

S.
Qua in re?

L.
In repetenda praelectione.

S.
Nihil adhuc repetivi.

L.
Quid causae fuit?

S.
Exspectabam dum rediret compar
meus.

L.
Quo ille ivit?

S.
Domum.

L.
Quid eo?

S.
Petitum merendam.

L.
Quid si redibit serius?

S.
Nescio; fieri potest.

L.
Vis interea mecum repetere?

S.
Equidem non recuso.

L.
Secedamus igitur, ne quis molestus
sit nobis.

S.
Profecto bene mones; nemo studere
potest in tanto ambulatorum strepitu
et clamore.

L.
Aspice illic locum remotissimum,
ubi nulli sunt ambulantes.

S.
Eamus illuc.

Colloquium 68

Personae:

D., E.,

D.
Quo properas?

E.
Eo coenatum; quid tu?

D.
Iam coenavi.

E.
Quota hora?

D.
Quinta, ut fere solemus.

E.
Quid nunc ages?

D.
Repetam aliquid eorum quae reddere
habemus crastino die.

E.
Ego didici ex paedagogo meo, Non
esse tam cito a cibo studendum.

D.
Istud ego quoque didici; sed volo
nunc ediscere.

E.
Quid ergo facies?

D.
Ego, quasi animi causa,
praelectionem particulatim
aliquoties legam et perlegam.

E.
Quid tum?

D.

Ita paulatim fiet, ut sine cura, sine taedio, sine molestia, bonam partem praelectionis ediscam.

E.

Ista non satis intelligo, et certe videris mihi supra aetatem sapere.

D.

Non est res adeo difficilis, quin te docere possem, nisi ad coenam properares.

E.

De coena in tempore admones: ego igitur eius causa me domum recipio. Vale.

D.

Ducat te Deus, et reducat.

Praefatiuncula, quae septem proximis Colloquiis praefixa erat.

Ne pueri nihil agendo discant male agere, praesertim otioso sermone, pravisque aut ineptis colloquiis sese invicem corrumpentes; omnibus modis incitandi sunt, ut in schola dum praeceptoris ingressum expectant, assuescant interea bini ternive id quod ab eo praescriptum fuerit simul repetere. Plurimum proderit haec illis iucunda exercitatio, eosque interim ab otio, lascivia, multisque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia sine puerili colloquio eiusmodi repetitiones tractari non solent, pueri autem ipsi, nisi infortiti fuerint, nihil aliud quam

barbare loquuntur; idcirco, ut Latine inter se loqui paulatim discant hac de re, hic aliquot breves colloquendi formulas proposuimus. Caeterum in praeceptoris diligentia situm erit, ut haec ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur, doceatque quomodo in his, et aliis eius generis, (quae tradere ipse poterit) sese et domi et in schola debeant exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ita fiet, progressu temporis, ut promptiores semper et alacriores eos habiturus sit ad ea mature reddenda quae scripserit: hinc etiam consequetur, ut minore cum labore ac molestia docendi munus exsequatur.

Colloquium 69

Personae:

A., B.,

A.

Visne repetamus una?

B.

Quidnam?

A.

Id quod nobis praescriptum est.

B.

Equidem volo: sed quo genere repetendi utemur?

A.

Audiamus nos vicissim.

B.

Sic praeceptor nos monet saepe.

A.

Recte monet; sed male paremus.

B.

Uter incipiet?

A.

Ego, si ita tibi placet.

B.

Maxime placet; incipe igitur.

A.

Secundae declinationis nomina his exemplis Latine declinantur,

Magister, Puer, Dominus, Lanius, Antonius, Regnum.

B.

Quae sunt hodie declinanda?

A.

Hesternum quidem est Lanius, hodiernum vero Antonius.

B.

Cur nos id repetimus quotidie, quod pridie reddidimus?

A.

Quia sic praeceptor iubet.

B.

Id satis scio: sed cur iubet?

A.

Ad confirmandam memoriam.

B.

Age, declina Lanius.

A.

Nom. Sing. Hic Lanius. Gen. huius lanii, etc. ad finem usque.

B.

Verte Anglice.

A.

Lanius, lanii, g. m. A Butcher.

B.

Declina Antonius.

A.

Nom. Sing. Hic Antonius. Gen. huius Antonii. Dat. huic Antonio, etc. ad finem usque.

B.

Verte Anglice.

A.

Antonius, Antonii, g. m. est nomen viri, It is the proper name of a man, Anglice Antony.

B.

Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir.

A.

Fateor; sed sunt alii Antonii, qui viri sunt.

B.

Utinam aliquando vir evadas.

A.

Evadam, Deo iuvante.

B.

Attende nunc, ut vicissim audias me.

A.

Isthic sum, dic audacter.

B.

Secundae declinationis nomina.

A.

Desine; Praeceptor adest.

B.

Audio tussientem; desinamus, ne putet nos garrere.

Colloquium 70

Personae:

C., D.,

C.

Mox aderit praeceptor: repetamus.

D.

Quid opus est mihi repetitione?
solus repetivi satis: omnia teneo
memoria.

C.

Quid tum? 'Quanto saepius repetes,
tanto melius tenebis'.

D.

Bene mones: habeo tibi gratiam.

C.

Incipe: tempus abit.

D.

Quartae declinationis.

C.

Erras, Daniel: incipiendum est ab
exemplo hesterno.

D.

Erravi, fateor.

C.

Dic igitur nunc recte.

D.

Nom. Sing. Hoc Sedile. Gen. huius
sedilis, etc. ad finem usque.

Quartae declinationis nomina hoc
exemplo declinantur, Nom. Sing.
Hic Sensus. Gen. huius sensus. Dat.
huic sensui.

C.

Hactenus; audio praeceptorem.

Colloquium 71

Personae:

E., F., G.,

E.

Quid agis, Francisce? instat
praeceptoris adventus.

F.

Scilicet; instat: nondum est semihora
post secundam.

E.

Tamen non debemus interim
tempore sic abuti: repetamus.

F.

Non stabit per me: ego enim sum
paratus.

E.

Incipe igitur.

G.

Exspectate parumper, quaeso, ego
sum vestrae decuriae.

E.

Matura.

F.

Dicamus suum quisque casum
ordine, ut interdum nos docet
praeceptor.

E.

Satis est verborum, attendite.

F.

Quid aliud agimus?

E.

Tertiae declinationis nomina his
exemplis Latine declinantur, Pater,
Lumen, Rupes, Messis, Pars, Sedes,
Vectigal, Laquear.

F.
Nom. Sing. Haec Rupes. Gen. huius
rupis. Dat. huic rupi.

E.
Acc. hanc rupem.

G.
Voc. o rupes. Abl. ab hac rupe.

F.
Nom. Pl. Hae rupes.

G.
Gen. harum rupum.

E.
Errasti, Gabriel, corrige erratum.

G.
Gen. harum rupium.

E.
Dat. his rupibus. Acc. has rupes.

G.
Voc. o rupes. Ablat. ab his rupibus.

E.
Verte Anglice.

G.
Rupes, rupis, g. f. A rock.

E.
Pone in oratione.

F.
Non est in libro nostro.

E.
Sed praeceptor docuit.

F.
Alta rupes, A high rock.

E.
More patrio dicis, aspera fortiter,
high.

F.
An high rock.

E.
Nom. Sing. Haec Messis.

G.
Gen. huius messis.

E.
Dat. huic messi, etc. usque ad finem
huius nominis; deinde sic pergunt
colloqui.

E.
Ambo errastis.

F.
Erravi, fateor.

G.
Ego quoque: sed uter erit victus?

E.
Praeceptor iudicabit.

F.
Aequum dicis.

E.
Vultisne dicamus iterum, ad
memoriam confirmandam?

F.
Quidni?

G.
Quid si praeceptor interveniat?

E.
Quid tum? laudabit nos ore pleno.

G.
Sed mutandus est ordo.

E.
Non est dubium; incipe, Francisce.

F.

Tertiae Declinationis nomina, etc.

Colloquium 72

Personae:

H., I.,

H.

Visne repetere mecum?

I.

Cur tam cito?

H.

Ne observator nos deprehendat
garrientes, aut otiosos.

I.

Age, repetamus; sed uter incipiet?

H.

Ego, quia victor sum.

I.

Dic igitur.

H.

Prudens, nomen adiectivum, sic
declinatur in genera:

Hic Prudens, g. m. haec prudens,
gen. f. hoc prudens, gen. n.

Idem nomen sic declinatur in casus:

Nom. Sing. Hic haec et hoc Prudens.

I.

Gen. Prudentis.

H.

Dat. Prudenti.

I.

Acc. Prudentem, et prudens, etc. ad
finem usque.

Colloquium 73

Personae:

L., M.,

L.

Cur tu es otiosus?

M.

Non sum omnino.

L.

Quid agis igitur?

M.

Cogito de lectione reddenda.

L.

Ego quoque id ago; repetamus una.

M.

Fiat; sed quam rationem tenebimus?

L.

Age praeceptoris partes, ego
discipuli.

M.

Valde placet mihi conditio.

L.

Sed ne sis mihi austerior.

M.

Ne timeas, novasti me satis.

L.

Novi.

M.

Declina Lego in modo infinito.

L.

Infiniti modi tempus praesens et
praeteritum imperfectum, Legere;
praeteritum persectum et plusquam
perfectum, Legisse.

M.

Perge.

L.

Sine me paulisper respirare, quaeso, praeceptor.

M.

Age, sino; satisne respirasti?

L.

Satis.

M.

Perge nunc.

L.

Futurum indefinitum, Lecturum esse. Gerundia, Legendi, etc. ad finem usque.

M.

Gaudeo te recte fecisse officium.

L.

Ego vero mihi gratulor. Sed est Deo gratia.

M.

Recte dicis, utinam ex animo.

L.

Ex animo certe.

M.

Bene habet: desinamus: sentio praeceptoris adventum.

L.

Eccum, adest.

Colloquium 74

Personae:

N., O., P., Q., R.,

N.

Heus, pueri, nos hic sumus quinque: repetamus hodiernum verbum, ut

solemus coram praeceptore.

O.

Nemo (ut opinor) contradicet.

P.

Quis contradiceret? nostra omnium res agitur.

Q.

Incipe igitur, Nicolae, qui primus sedes.

N.

Optativi et Subiunctivi modi praesens, Audiam.

O.

Audias.

P.

Audiat.

Q.

Audiamus.

R.

Audiatis.

N.

Audiant.

O.

Praeteritum-imperfectum, Audirem.

P.

Audires.

Q.

Audiret.

R.

Audiremus.

N.

Audiretis.

O.

Audirent.

P.
Praeteritum-perfectum, Audiverim.

Q.
Audiveris.

R.
Audiverit.

N.
Audiverimus, etc. usque ad finem
verbi, pergunt ordine.

Colloquium 75

Personae:

S, T, V.

S.
Hic dies nobis est feriatus, et iam
satis lusimus.

T.
Satis, opinor.

S.
Vultis ergo ut animi gratia
conferamus de studiis nostris?

T.
Sane mihi gratum feceris.

V.
Mihi vero gratissimum.

T.
Sed quid tractabimus?

S.
Tentemus declinare aliquod verbum
Latine simul et Anglice.

V.
Incipe igitur, qui nos provocasti.

S.
Faciam, quando ita placet vobis.

T.
Audiamus.

S.
Indicativi modi praesens tempus,
Doceo, I teach: doces, thou teachest:
docet, he teacheth.

Pl.
Docemus we teach: docetis, ye
teach: docent, they teach.

T.
Praeteritum-imperfectum, Docebam,
I did teach: docebas, thou didst
teach: docebat, he did teach.

Pl.
Docebamus, we did teach:
docebatis, ye did teach: docebant,
they did teach.

S.
Praeteritum-perfectum, Docui, I
have taught: docuisti, thou hast
taught: docuit, he hath taught.

V.
Docuimus, we have taught:
docuistis, ye have taught: docuerunt
vel docuere, they have taught.

S.
Aliter Anglice, I have taught, thou
hast taught, he hath taught, we have
taught, ye have taught, they have
taught.

T.
Praeteritum-plusquam-perfectum.

S.
Docueram, I had taught: docueras,
thou hadst taught, etc. Sic pergunt
quatenus placet.

Colloquiorum Scholasticorum

Liber II

Colloquium 1

Personae:

Cornelius, Martialis,

C.
Quid legis?

M.
Literas.

C.
A quo?

M.
A patre.

C.
Quando accepisti?

M.
Heri, vesperi.

C.
Quis attulit?

M.
Nescio.

C.
Nescis? Quis tibi reddidit cas?

M.
Ancilla quaedam a caupone.

C.
Unde sunt datae?

M.
Lutetia, credo.

C.
Quo die?

M.
Nondum licuit inspicere.

C.
Nempe ego te interpellavi.

M.
Parum refert, non adeo sum occupatus.

C.
Age, perlege tuam Epistolam, ego interea studebo.

M.
Ego quoque mox idem faciam.

Colloquium 2

Personae:

Musicus, Heraldus,

M.
Quo in statu sunt res vestrae Lugdunenses?

H.
Nescio; iampridem nihil audivimus.

M.
Nihilne scripsit frater tuus?

H.
Post menses duos nihil literarum misit, quod viderit pater.

M.
Fortasse aegrotat.

H.
Minime vero: nam tabellarii saepe nobis salutem nunciant verbis eius.

M.
Libenter audio illum recte valere: valde enim diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus.

H.

Ille (ut opinor) te vicissim diligit.

M.

Id vero mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus in auditorium.

H.

Maturemus. Iam recitatur catalogus.

Colloquium 3

Personae:

Observator, Briscuntellus,

Ob.

Desinite, o pueri, garrere, absente magistro,
Verba quibus summus laeditur ille Pater.

De studiis potius tractate et rebus honestis:

Discite sermones aptaque verba loqui.

Discite et inter vos reddenda revolvere saepe:

Doctor enim pueris semper adesse nequit.

Discite sectari vestigia certa bonorum:

Otia vos fallant blanda, cavete, precor.

En, ego praemoneo, vos ne delectet abuti

Tempore, ne tergum verbera dura premant.

Ecce iterum vobis morum praedico magister:

Si quis erit caesus, ne mihi det vitio.

B.

Desine plura loqui, nemo parere

recusat:

Est monitor nobis optimus ille Pater,
Illiusque Patris natus, cui nomen Iesus,

Et qui nos renovans Spiritus intus alit.

Ob.

Quem mihi sperassem tam respondere paratum?

Qui; puer Angelicos mittit ab ore sonos?

O quam te memorem, nostrae doctissime classis!

Nam tibi divinum carmen ab ore fluit.

Non sum tam felix, ut fundam ex tempore versus:

Sed modo quae dixi praemeditatus eram.

B.

Si meditatus eras, qui nunc tam fundis aperte

Castalios latices? qui furor iste novus?

Ob.

Nam tua me tantis moverunt carmina flammis,
Ut mihi nunc videar posse movere feras.

B.

Sed cur immeritum tantis me laudibus effers?

Est tribuenda uni gloria summa Deo.

Atque utinam eloquium nobis spatiumque daretur,

Et nostra in laudes solveret ora suas.

Sed quia tempus adest ut voce et mente precemur,

Idque iubet doctor, desino plura loqui.

Colloquium 4

Personae:

Observator, Puer,

O.

Quid agis?

P.

Scribo.

O.

Quid scribis?

P.

Sententias.

O.

Quas?

P.

Ex novo Testamento.

O.

Bene facis: unde habuisti?

P.

Hypodidasalus dictavit nobis.

O.

Quando?

P.

Heri.

O.

Quota hora?

P.

Meridie.

O.

Ubi?

P.

In area.

O.

Qui aderant?

P.

Omnes domestici, praeter primos et secundos.

O.

Ubi erant illi?

P.

In aula communi.

O.

Quid agebant?

P.

Disputabant.

O.

Vale, et perge scribere.

Colloquium 5

Personae:

Observator, Pueri garrientes,

P.

Quid vos hic agitis, pueri? Mihi videmini garrere, et nugas agere. Quidam puer. Longe falleris: nam repetimus una.

O.

Qua de re?

P.

De verbis anomalis, id quod reddendum est hora tertia.

O.

Bene facitis.

P.

Vis audire nostrum colloquium?

O.

Imo pergite; maius opus moveo;

volo tendere laqueos Picis et Graculis.

P.
In area multos ad solem invenies.

O.
'Retibus est illic praeda parata meis.'

Colloquium 6

Personae:

Observator, Pueri garrientes,

O.
At at! ecce nunc capti estis: non fatemini?

P.
Quidam puer. Certe fatemur ingenuae: sed non dicebamus mala verba. Quaeso te, mi Nicolae, ne velis notare nos.

O.
Quid garriebatis? audivi nescio quid de ientaculo.

P.
Illud est; loquebamur de ientaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore.

O.
Puto id fuisse; nec certe est valde magnum malum, nisi quod sunt otiosa verba.

P.
Sed Latine loquebamur.

O.
Audivi; sed non erat fabulandi locus. Nam (ut scitis) hoc pusillum temporis a merenda debet vobis esse

valde pretiosum, cum sit dicatum studio; scilicet ut se diligenter quisque praeparet ad reddenda magistris ea quae praescripserint: nonne verum dico?

P.
Certe verum dicis; debuissemus legere simul de Testamento quae mox oportebit reddere: sed ignosce, precor, suavissime Nicolae: posthac erimus prudentiores, et officium nostrum diligenter faciemus.

O.
Si sic feceritis, Praeceptor vos amabit, tanquam minuta sua intestina. Nonne videtis quemadmodum diligit bonos pueros et studiosos? nec amat solum, sed etiam laudat et praemiolis afficit.

P.
Ista scimus, et quotidie experimur.

O.
Ergo mementote, et promissa facite.

P.
Tacebis igitur hanc culpam?

O.
Tacebo; sed ea lege, ut caveatis recidere.

P.
Cavebimus, Christo favente.

Colloquium 7

Personae:

Nomenclator, Puer,

N.
Ubi est frater tuus?

P.
Modo ivit domum.

N.
Quid eo?

P.
Petitum nobis opsonium.

N.
Quid nunc opus est opsonio?

P.
In merendam.

N.
Annon habetis in arca vestra?

P.
Non.

N.
Quid ita non?

P.
Quia mater non solet nobis dare opsonium, nisi in praesens tempus.

N.
Nempe quia novit vos esse gulosos.

P.
Quomodo gulosi sumus?

N.
Quia fortasse uno convictu devoratis quod in tres datum fuerit.

P.
Tace.

N.
Ego dicam praeceptori, fratrem tuum nihil aliud quam discurrere.

P.
Atqui prodire non solet, nisi cum bona venia praeceptoris.

N.
Atqui praeceptorem fallit.

P.
Quomodo fallit eum?

N.
Non enim mens est praeceptoris, ut ter quotidie prodeat.

P.
Sine illum venire, videbis quid tibi respondeat.

N.
Imo videat quid praeceptori respondeat.

Colloquium 8

Personae:

Pastor, Languinus,

P.
Fratr tuus venitne Lugduno?

L.
Iam venit heri ante meridiem.

P.
Nihilne literarum tibi attulit?

L.
Nihil.

P.
Quid igitur nunciavit?

L.
Prospera omnia.

P.
De patre quid narrat potissimum?

L.
Ait illum, Dei beneficio, iam plane febri carere, et paulatim convalescere.

P.
Gaudeo sane; Deumque precor, ut
pristinam valetudinem brevi
recuperet: sed cur ille (ut solet) nihil
ad te scripsit?

L.
Negat frater eum potuisse scribere.

P.
Quamobrem?

L.
Quia nondum satis erat confirmatus.

P.
Nihil mirum, cum tamdiu tam
graviter aegrotaverit: sed ille nihil
ad te misit?

L.
Imo pecuniam.

P.
Euge; nullus est iucundior nuncius.

L.
Ita aiunt.

P.
Tu vero sic respondes, quasi
fabulam audias.

L.
Quin peius audio.

P.
Quidnam?

L.
Merum mendacium.

P.
Egone mentitus fum?

L.
Non dico te esse mentitum: sed
falsum dixisti.

P.
Ego quid dicas non intelligo.

L.
Dabo operam ut intelligas.

P.
Obsecro te.

L.
Si nullus est iucundior nuncius,
quam de allata nobis pecunia, quid
ergo est Evangelium Christi? quis
est iucundior nuncius quam gratia
Dei, quam Christus attulit nobis per
Evangelium?

P.
Fateor nihil esse iucundius
Evangelio, iis duntaxat qui credunt
ei, et ex animo amplectuntur.

L.
Equidem sic intelligo.

P.
At ego loquebar de humanis et
terrenis rebus, tu vero ad coelum
statim ascendisti.

L.
Ita solent boni concionatores.

P.
Non putabam te esse Theologum
maturum.

L.
Nihil dixi nisi quod est tritum et in
medio positum.

P.
Utinam illud adeo vulgare et
protritum foret, ut omnes in
Christum crederent.

L.

Nunquam credent omnes.

P.
Quid prohibet?

L.
'Quia multi sunt vocati, pauci vero electi', sicut Christus ipse testatur.

P.
Sed ne te diutius teneam, potesne facere ut fratrem tuum paucis conveniam?

L.
Vix possum.

P.
Quid ita?

L.
Nam habet a patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus.

P.
Nonne coenabit domi apud vos?

L.
Coenabit, opinor.

P.
Ibo igitur sub horam coenae.

L.
Veni, precor, et eadem opera nobiscum coenabis.

P.
Non recuso.

L.
Interim vale; sed fac memineris adesse tempori.

P.
Quota hora?

L.

Ante sextam.

P.
Hora est mihi commodissima.

Colloquium 9

Personae:

Vignolus, Angelinus,

V.
Rogo te, Angeline, compinge mihi hanc chartam.

A.
Quid me rogas? Non est ars mea.

V.
Et tamen saepe compingis aliis.

A.
Quot habes schedas?

V.
Octo: sed iam sunt complicatae, tantum restat insuere membranae.

A.
Quid dabis, si tibi compegero?

V.
Nihil habeo quod possum dare: nam pecunia nulla mihi est.

A.
Ergo quaere tibi alium opificem; non enim gratis faciam.

V.
Mi Angeline, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam?

A.
Scin' tu quid habet proverbium?

V.
Quod proverbium dicis?

A.

‘Manus manum fricat.’

V.

Quid hoc sibi vult?

A.

Da aliquid, si velis accipere.

V.

Si quid haberem, certe libenter darem.

A.

Cedo merendam tuam.

V.

Merendam? ah me miserum! quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem.

A.

Merenda tua parva res est.

V.

Sed vehementer esurio.

A.

Quid causae est?

V.

Quia nihil prandi, nisi frustum panis et tres aut quatuor iuglandes.

A.

Eho, quid causae fuit?

V.

Quia mater domi aberat.

A.

Quis ergo tibi dedit merendam?

V.

Ipsa.

A.

Atqui dicebas eam abfuisse.

V.

Verum est; aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulo ante merendam.

A.

Nihilne edisti domi, antequam in ludum venires?

V.

Nihil.

A.

Cur non?

V.

Quia timebam non adesse in tempore.

A.

Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet.

V.

Sed raro audimus a nostris aedibus.

A.

Quid ita?

V.

Quia longe nimis ab hac schola distant.

A.

Suntne vera ista omnia quae mihi narras?

V.

Vera profecto, Angeline.

A.

Age, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam.

V.

Ego petam a matre sextantem, quem

dabo tibi.

A.

Cave petas, nihil volo: quin potius darem tibi, si egeres.

V.

Ago tibi gratias.

A.

Nonne putabas me serio petere abs te merendam?

V.

Profecto sic putabam.

A.

Atqui dicebam ioco.

V.

Quamobrem?

A.

Ut paulisper audirem te Latine fabulari. Nam quod bene discas gaudeo. Quanti emisti chartam hanc?

V.

Dedi pro codice assem cum semisse.

A.

Non emisti male, bona est, sed non recte complicasti. Habes membranam?

V.

Ecce tibi.

A.

Bene res habet; ego citius confecero, quam tu merendam perederis.

V.

Habebo tibi maximam gratiam, mi Angeline.

A.

Honeste loqueris: sed memento, fili, ut semper vivas in timore Dei, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, ne veriseris cum pravis ac dissolutis; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me fecisse tibi: intellextin'?

V.

Optime.

A.

Fac igitur ut saepe recorderis.

V.

Faciam, Deo volente.

A.

Ede nunc otiose.

Colloquium 10

Personae:

Divinus, Albus,

D.

Quid tibi dedit mater in merendam?

A.

Vide.

D.

Caro est; sed quaenam?

A.

Bubula.

D.

Utrum recens, an salsa?

A.

Est bubula salita.

D.

Utrum pinguis, an macra?

A.

Eho inepte, non vides macram esse?

D.

Annon malles esse vitulinam, aut vervecinam?

A.

Utraque bona est: sed in omni genere sapit mihi hoedina, praesertim assa.

D.

Hem, delicatule! iamne palatum tam doctum habes?

A.

Dico ut sentio: nec enim est mentiendum.

D.

Absint a nobis mendacia; sumus enim filii Dei, et Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse de se loquens testatur.

A.

Sed ad rem. Suilla quoque vescor libenter, modico sale aspersa, et bene cocta.

D.

O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, et tam bona!

A.

Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad saturitatem?

D.

Non dubito multos esse, tanta praesertim annonae caritate.

A.

Itaque nos, in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere?

D.

Eius igitur beneficia magnifice ubique praedicemus: atque interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiae.

A.

Utinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat.

D.

Ita precor.

Colloquium 11

Personae:

Erasmus, Bessonius,

E.

Quid rides?

B.

Nescio.

E.

Nescis? magnum signum stultitiae.

B.

Me igitur stultum vocas?

E.

Minime vero; sed dico tibi, argumentum esse stultitiae, cum quis ridet, et ridendi causam nescit.

B.

Quid est stultitia?

E.

Si diligenter evolvas Catonem tuum, istud quod quaeris invenies.

B.

Nunc non habeo meum Catonem, et volo aliam rem agere.

E.

Quod habes negotium?

B.

Habeo ediscere aliquid de rudimentis.

E.

Interim quaeris fabulari, ineptule?

B.

Dic mihi (quaeso) de stultitia in Catone.

E.

‘Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.’ Annon haec didicisti?

B.

Imo: sed non recordabar.

E.

Cum domi eris, inspice librum tuum.

B.

O! quantas gratias ago tibi! Ego proponam alicui istam quaestionem, qui non poterit mihi respondere, et sic erit victus.

E.

Tace, puer, tace, et stude, ne vapules.

B.

Non multum curo: ego fere teneo praelectionem.

E.

Nisi taceas, dicam observatori, qui te statim notabit.

B.

Mane, mane: nihil dicam amplius.

E.

Sed memento id quod dixi tibi.

B.

Quid est?

E.

Ne rideas unquam sine causa.

B.

Sed ridere non est malum.

E.

Non dico istud.

B.

Quid igitur?

E.

Stultum est sine causa ridere.

B.

Nunc intelligo.

E.

Recordare saepe.

Colloquium 12

Personae:

Cleophilus, Melchisedech,

C.

Ecquid habes novi?

M.

Accepi literas a patre, qui Lugduni habitat.

C.

Quando accepisti?

M.

Heri sub noctem.

C.

Quis attulit?

M.

Piscarius.

C.
Quidnam intellexisti ex istis literis?

M.
Omnia bene illic habere, quod ad
Evangelium pertinet.

C.
Verane praedicas?

M.
Exspecta, literas ipsas ostendam tibi
a prandio.

C.
Est profecto quod nostris fratribus
gratulemur.

M.
Scilicet, quodque Deo nostro gratias
maximas agamus.

C.
Id quidem praestare debemus omni
tempore; sed nunc maxime, cum
audimus ea quae ad gloriam eius
prae pertinent.

M.
Utinam hoc femper habeamus in
memoria.

C.
Communicabis igitur mecum tuas
literas?

M.
Ut promisi.

C.
Ergo post prandium.

M.
Etiam dubitas?

C.

Interea vale.

M.
Vale, et salve, Cleophile.

Colloquium 13

Personae:

Israel, Matthaeus,

I.
Estne domi frater tuus?

M.
Cur istud rogas?

I.
Pater meus volebat eum convenire.

M.
Non est in hac urbe.

I.
Ubi igitur?

M.
Peregre profectus est.

I.
Quando?

M.
Nudiustertius.

I.
Quonam ivit?

M.
Lutetiam.

I.
Qua iter facturus est?

M.
Lugduno.

I.
Utrum pedes an eques ivit?

M.

Ivit in equo.

I.

Quando est rediturus?

M.

Nescio.

I.

Sed quem terminum constituit illi pater?

M.

Iussit ut hic adesset ad vicesimum huius mensis diem.

I.

Ducat illum Deus, ac reducat.

M.

Ita precor.

Colloquium 14

Personae:

Duaeus, Ballinus,

D.

Quando profecturus es domum?

B.

Cras, Deo iuvante.

D.

Quis iussit?

B.

Pater.

D.

Quando autem iussit?

B.

Ad me scripsit superiore hebdomade.

D.

Quo die literas accepisti?

B.

Die Veneris.

D.

Quid continebant praeterea literae?

B.

Omnes recte valere, proximis diebus initium fore vindemiae.

D.

O fortunatum, qui vindemiatum properas!

B.

Vis dicam patri meo ut te accersat?

D.

Quam gratum mihi faceres, sed vereor ut nolit.

B.

Imo gaudebit, cum propter nostram coniunctionem, tum vero quia et Latine colloquendo nos exercebimus, et de studio una interdum conferemus.

D.

Oh! gaudio totus exsilio. Amabo te, id cura, mi animule.

B.

Senties: interim Deum precemur, ut dicta et consilia nostra vertat in gloriam sui nominis.

D.

Bene mones, et certe ita expedit facere.

Colloquium 15

Personae:

Aurelius, Lambertus,

A.
Siste parumper gradum, Lamberte;
quo properas?

L.
Recte domum.

A.
Quid eo?

L.
Mater me vult paucis convenire.

A.
Nescis quamobrem?

L.
Nescio, nisi forte ut vestimenta
hyberna mihi facienda curet.

A.
Istud est verisimile; iam enim instat
hyems.

L.
Iam visa sunt gelicidia, et glacies
etiam alicubi.

A.
His diebus vidi in foro montanos
quosdam, qui dicebant magnam vim
nivium decidisse superiore
hebdomade, cum hic interea lentas
pluvias tantum videremus.

L.
Ego quoque id ipsum audivi domi
nostrae ex rusticis, qui triticum nobis
advexerant. Sed cogor abrumpere
sermonem, ne mihi irascatur mater.

A.
Sed heus tu, mi Lamberte, adfer
mihi domo aliquot uvas: nam
amplissima fuit vobis vindemia.

L.

Adferam (ut spero) utrique nostrum
affatim, nisi si quid forte mater irata
est mihi.

A.
Istud avertat Deus.

Colloquium 16

Personae:

Pelignus, Bartholomaeus,

P.
Quonam is tam celeriter?

B.
Ad tonsorem.

P.
Ego quoque una tecum.

B.
Rogasti veniam?

P.
Non rogavi, sed tantisper exspecta
me, dum eo rogatum.

B.
Festina igitur.

P.
Mox rediero. Redii: eamus nunc
iam.

B.
Quo vultu te praeceptor excepit?

P.
Hilari sane.

B.
Eodem me quoque exceperat.

P.
Non solet irasci nobis, nisi illum
adeamus intempestive.

B.
Quotusquisque id non aegre fert?

P.
Etiam nos, qui pueri sumus, saepius irascimur condiscipulis, cum studia nostra, quantulacunque sunt, interpellant. Sed iam desinamus; optime tonsorem ante officinam video.

B.
Euge, nulli sunt igitur exspectantes: ita fiet, ut minus diu moremur.

Colloquium 17

Personae:

A., B.,

A.
Quo nunc solus abis?

B.
Semper a versibus aliquid auspicaris.

A.
Facile est carmen incipere, deducere non item. Sed dic, quo nunc is?

B.
Recta in portum.

A.
Quid in portu habes negotii?

B.
Viso ecquid alimenti mihi advectum sit.

A.
Vis me tibi comitem?

B.
Imo etiam ducem, si tibi ita videtur.

A.
Nunquam dux esse didici, sed saepe egi comitem.

B.
Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hic fabulari; eamus una.

A.
Eamus sane: confabulari licebit amplius ambulando in ripa lacus, si navis nondum appulsa sit.

B.
Quid si iam appulsa?

A.
Tamen deambulare satis diu poterimus, dum exonerabitur.

Colloquium 18

Personae:

Nomenclator, Puer,

N.
Ubi est Petrus?

P.
Ivit foras.

N.
Quo?

P.
Abiit rus.

N.
Quicum?

P.
Cum patre.

N.
Quis venerat accersitum?

P.
Patris famulus.

N.
Quando est in urbem rediturus?

P.
Hinc (ut dixit) ad octavum diem.

N.
A quo petivit abeundi veniam?

P.
Ab hypodidascalo.

N.
Cur non potius a ludimagistro?

P.
Ad negotia prodierat.

N.
Sat habeo.

Colloquium 19

Personae:
Richardus, Niger,

R.
Quo ascendis?

N.
In cubiculum nostrum,

R.
Quid eo?

N.
Petitum thecam scriptoriam.

R.
Adfer mihi cingulum eadem opera.

N.
Ubi est?

R.
Super arcam meam.

N.
Adferam: sed tu me hic exspecta.

R.
Nusquam moveo.

Colloquium 20

Personae:
Lenimus, Gerardus,

L.
Heus, Gerarde.

G.
Quid vis?

L.
Accerseris.

G.
Quis me vocat?

L.
Fratr tuus.

G.
Ubi est?

L.
Prae foribus te exspectat.

G.
Certo scis esse fratrem meum?

L.
Quidni sciam? vidi illum, et sum
alloquutus.

G.
Viso sane quid sit.

Colloquium 21

Personae:
Putaneus, Vilactus,

P.
Nescis vetitum esse, ne submisse
loquamur inter nos?

V.
Quidni scirem, cum praeceptor tam saepe nobis inculcet eius rei causas?

P.
Cur igitur modo faciebas contra?

V.
Quia Isaias ita me coeperat alloqui.

P.
Quid tum? debuisti illum admonere, non imitari.

V.
Debui; sed tunc mihi non venit in mentem.

P.
Sed interim notandus es.

V.
Minime vero: nisi vis esse ipso praeceptore severior.

P.
Dic mihi causam.

V.
Quia praeceptor vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnoverit: modo ne tale sit factum, quod verbo Dei interdictum sit.

P.
Nonne a Deo praeceptum est, ut parentibus obediamus?

V.
Illud est quintum decalogi praeceptum.

P.
Atqui (ut habemus in Catechismo) praeceptum illud patet latius; nam parentum nomine praeceptores complectitur, et magistratus, et

denique omnes quibus Deus ipse nos subiecit.

V.
Non equidem nego vera esse quae narras: sed malo praeceptorem consulere, quam tecum disputare; alioquin in maius malum me induceres, quod est contentionis vitium, multo magis a praeceptore vetitum.

P.
Aequum dicis: memineris igitur praeceptorem admonere, cum rationes a nobis exiget.

V.
Ne putes me obliturum, praesertim cum res mea agatur.

Colloquium 22

Personae:

Rossetus, Ferrerius,

R.
Unde venis?

F.
E foro.

R.
Quid illic audisti novi?

F.
Nihil.

R.
Nihilne?

F.
Prorsus.

R.
Mirum est te nihil audisse de bello,

aut de caeteris rebus Anglicis.

F.
De iis quae nihil ad me pertinent
non soleo percontari.

R.
Esto, sed tamen aliquid vel in
transitu audiri solet.

F.
Ne mentiar, intellexi nonnihil in
transitu.

R.
Narra, quaeso.

F.
Nunc non est narrandi spatium.

R.
Cur non?

F.
Est mihi alio properandum.

R.
Quonam?

F.
Nihil ad te.

R.
Quando igitur revises nos, ut ex te
istud audiamus?

F.
A prandio, si licebit per otium.

R.
Amabo te, fac liceat.

F.
Dabo operam: sed me detines
diutius. Vale.

Colloquium 23

Personae:

A., B.,

A.
Unde venis?

B.
A foro.

A.
Quis te illuc miserat?

B.
Mater.

A.
Quid egisti in foro?

B.
Emi pyra.

A.
Nescis nobis vetitum esse emere
fructus aliquos?

B.
Quis istud ignorat? nam dictum est
palam in aula.

A.
Qui igitur ausus es emere pyra?

B.
Mater dederat mihi sextantem, ut
mihi emerem in merendam. Quid
mali feci, si parui matri?

Colloquium 24

Personae:

Franciscus, Dionysius,

F.
Ubi fuisti his diebus?

D.
Rure.

F.

Quo in loco?

D.

In villa nostra.

F.

Quid agebas illic?

D.

Ministrabam patri.

F.

Quid vero ille?

D.

Pastinabat vites nostras.

F.

Quando illinc rediisti?

D.

Heri tantum.

F.

Quid pater?

D.

Una mecum reversus est.

F.

Bene factum: sed quo nunc is?

D.

Recta domum.

F.

Sed quando repetes ludum
literarium?

D.

Cras, iuvante Deo, aut summum
perendie.

F.

Ergo interim vale.

D.

Et tu vale, mi Francisce.

Colloquium 25

Personae:

Fontetius, Curtetus,

F.

Quando rediturus est Blasius?

C.

Non certo scio; fortasse die crastino:
sed cur istud rogas?

F.

Quia secum abstulit catalogum, et
praeceptor irascetur, si nemo sit qui
recitet.

C.

Relinque mihi istam curam: habeo
catalogi exemplum.

F.

Recitabis igitur?

C.

Recitabo.

F.

Bene facies, et noster Blasius referet
gratiam; siqua se offeret occasio.

Colloquium 26

Personae:

Garbinus, Furnarius,

G.

Quod est tibi domicilium?

F.

Paterna domus.

G.

Unde nunc venis?

F.

Domo.

G.
Ubi prandisti?

F.
Domi.

G.
Ubi coenabis?

F.
Domi vestrae, ut spero.

G.
Qui scis?

F.
Pater ipse tuus hodie me invitavit.

G.
Ubi illum vidisti?

F.
Domi Varronis.

G.
Quod illic erat tibi negotium?

F.
Pater me miserat nunciatum aliquid.

G.
Scire etiam velim ubi sis cubiturus.

F.
Domi fratris.

G.
Quid habes negotii cum fratre tuo?

F.
Dixit sorori nostrae, se velle
convenire me otiose.

G.
In qua domo habitat?

F.
In quadam conductitia.

G.

Eho, nullamne habet propriam
domum?

F.
Habet quidem, sed eam locat
quibusdam inquilinis.

G.
Locat igitur domum propriam, et
conducit alienam?

F.
Scilicet, ut ex me audis.

G.
Quanti locat?

F.
Octodecim aureis Italicis, quos nunc
Pistoletos vocant.

G.
Cur illam non potius habitat?

F.
Quia sua non est in loco satis
commodo, sive (ut ita loquar)
mercatorio.

G.
Sed illam alienam quanti conducit?

F.
Longe pluris.

G.
Quanti igitur?

F.
Quinque et viginti.

G.
Cara est habitatio.

F.
Carissima; sed quid agat? loci
commoditas id facit.

G.

Age, (ut aliquando tandem finiamus) dic, precor, scisne ubi cras futurus sis?

F.
Domum revertar, ut inde in scholam me conferam, si quidem permiserit Dominus.

G.
Cur addis, Si Dominus permiserit?

F.
Quia, nisi permissu Dei, ne domo quidem exire possumus.

G.
Istud audivi saepe ex praeceptore.

F.
Cur ergo rogabas?

G.
Quia nunquam nimis dicitur quod bene dictum fuerit, praesertim ubi de rebus divinis agitur.

F.
Istud quoque ex praeceptore didicimus.

G.
Verum, sed utile est talia saepe repetere ad memoriam exercendam.

F.
Vide quo nos sensim adduxerit tua prima interrogatio.

G.
Tantum volebam paucis verbis tecum iocari.

F.
Age, quoniam nunc satis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis causa?

G.
Quidni velim?

F.
Eamus igitur lusum pila palmaria: nam eo lusu scio te delectari.

G.
Delector sane, sed nunc pilam non habeo.

F.
Ecce tibi: sequere me.

G.
Ego te sequor libens, tu me beneducito.

Colloquium 27

Personae:

Creditor, Debitor,

C.
Quoad patris reditum exspectas?

D.
Hinc ad diem octavum.

C.
Qui scis diem?

D.
Ipse pater ad me scripsit.

C.
Adventus eius (ut spero) te ditabit.

D.
Croeso ditior ero, si bene nummatus venerit.

C.
Tunc mihi mutuum reddes?

D.
Non est quod dubites, quin, si tibi opus erit amplius, non modo reddam

mutuum, sed etiam referam gratiam.

C.

Quomodo?

D.

Pecuniam mutuam vicissim dabo.

C.

Nihil opus erit, spero.

D.

At nescis quid possit accidere.

C.

Tempus est brevissimum.

D.

Non eo dico, quod tibi vellem ominari malum.

C.

Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet.

D.

Sed quid cessamus recipere nos in auditorium?

C.

Opportune admones.

Colloquium 28

Personae:

Picus, Micuardus,

P.

Quando rediisti domo?

M.

Tantum redeo.

P.

Ubi est frater tuus?

M.

Mansit domi.

P.

Cur mansit?

M.

Ut pranderet cum patre.

P.

Tu vero cur etiam non mansisti?

M.

Iam pranderam cum patre.

P.

Quis vobis ministrabat?

M.

Ancilla.

P.

Quid mater? ubi erat?

M.

Etiam domi, sed occupata.

P.

Qua in re?

M.

In recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat.

P.

Quando redibis domum?

M.

Cum accersar a patre.

P.

Quo die istud erit?

M.

Fortasse hinc ad quatuor dies.

P.

Cur vos tam saepe comneatis?

M.

Sic volunt parentes.

P.

Quid agitis domi?

M.

Quod iubemur a parentibus.

P.

Sed interim perit vobis studiorum tempus.

M.

Non omnino perit.

P.

Quid igitur?

M.

Quoties pater non est necessario occupatus, omnibus horis exercet nos, mane, ante et post prandium, ante coenam, a coena satis diu, postremo etiam antequam cubitum eamus.

P.

Quibus rebus vos exercet?

M.

Exigit a nobis ea potissimum quae tota hebdomade in schola didicimus; themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat; saepe dat nobis aliquid modo Latine, modo Anglice describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latine vertamus; interdum contra iubet aliquid Latinum Anglice reddere; postremo, ante cibum et post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque tota praesente familia.

P.

Nihilne de Catechismo interrogat?

M.

Id facit omni die Dominico, nisi forte domo absit.

P.

Mira narras, si modo vera.

M.

Imo, sunt longe plura quam tibi narraui: sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa.

P.

Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis?

M.

Ut sic intelligat num in schola operam ludamus, et tempore abutamur.

P.

Mira hominis diligentia, atque adeo prudentia! O quam devincti estis Patri coelesti qui talem patrem in terra dedit vobis!

M.

Faxit ille, ut hoc et caetera eius beneficia nunquam obliviscamur.

P.

Bonum et pium est istud optatum; cura ut habeas non modo in ore, sed in animo etiam magis.

M.

Quod me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam.

P.

Bene monendi officium debemus omnibus, sed maxime fratribus.

M.

Fratribusne igitur solis?

P.

Eos potissimum fratres hic dico, qui ex fide in Christum nobis coniuncti sunt.

M.

Recte iudicas: sed viso num frater domo tandem reverterit; nam ad cessandum promptus est plus satis.

Colloquium 29

Personae:

Myconius, Petellus,

M.

Serione scribis, an tu ineptis?

P.

Equidem scribo serio; cur enim tempore abuterer? Tu vero cur istud rogas?

M.

Quia vidi aliquando cum bene scriberes.

P.

Scribo interdum melius.

M.

Qui fit igitur, ut nunc tam scribas male?

P.

Desunt mihi bene scribendi adiumenta.

M.

Quae tandem?

P.

Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam haec mea charta

(ut vides) misere perfluit, atramentum est aquosum et subalbidum, penna mollis et male parata.

M.

Cur ista omnia mature non providisti?

P.

Pecunia mihi deerat, et nunc etiam deest.

M.

Incidisti in illud vulgare proverbium, 'Cui deest pecunia, huic desunt omnia'.

P.

Sic agitur mecum.

M.

Sed quando te speras accepturum?

P.

In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus.

M.

Ego te interea iuvare volo.

P.

Si quidem id potes, magno beneficio me affeceris.

M.

Accipe hos sex asses mutuo ad chartam et caetera comparanda.

P.

Quam vere dictum est illud, 'Amicus certus in re incerta cernitur'? Sed quid te impellit ut mihi ultro tam benigne facias?

M.

Charitas illa Dei, quae (ut Paulus

ait) 'effusa est in cordibus nostris'.

P.

Mira est vis divini Spiritus, qui eius auctor est charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam.

M.

Parva res est; omitte istam cogitationem, ne te impediat quo minus in utramvis aurem dormias: tantum redde mutuum, quum tibi commodum fuerit.

P.

Reddam (ut spero) propediem.

M.

Eamus ad precationem, ne notemur.

P.

Adde unum, si placet.

M.

Quid est?

P.

Ne hodie incoenati mittamur cubitum.

M.

Ha, ha, he!

Colloquium 30

Personae:

Velusatus, Stephanus,

V.

Quota hora surrexisti hodie?

S.

Paulo ante quintam.

V.

Quis te expergefecit?

S.

Nemo.

V.

An caeteri iam surrexerunt?

S.

Nondum.

V.

Non ivisti illos excitatum?

S.

Non ivi.

V.

Quamobrem?

S.

Nescio, nisi quia non putabam illud ad me pertinere.

V.

An non te illi excitant interdum?

S.

Imo saepissime.

V.

Debuisti igitur similiter facere.

S.

Debui, fateor.

V.

Memento igitur ut posthac facias.

S.

Meminero, Deo iuvante.

V.

Sed tu quid fecisti ex quo surrexisti e lecto?

S.

Primum, flexis genibus precatus sum Patrem coelestem in nomine Filii eius, Domini nostri Iesu Christi.

V.

Factum bene: quid postea?

S.

Deinde, ornavi me, et curavi corpus mediociter, ut Christianum decet: postremo, ad quotidiana studia me retuli.

V.

Si perges sic facere, ne dubites quin Deus tua iuvet studia.

S.

Adhuc me semper iuvit, quae est eius benignitas; nec me (ut spero) derelinquet.

V.

Recte loqueris; nec ille spem tuam frustrabit.

S.

Anno superiore didici in Catone, 'Spem retine; spes una hominem nec morte relinquit'.

V.

Quod retinueris, bene fecisti; est enim egregia sententia, et homine Christiano digna.

S.

Atqui autor eius libri non fuit Christianus.

V.

Non fuit, certa res est.

S.

Unde igitur sumpsit tot pulchras sententias?

V.

Maxime ex Philosophi Ethnicis. Nam et ipsi (divino Spiritu

illuminati) plurima dixerunt quae sunt verbo Dei consentanea: quod tu quoque videre aliquando poteris, si literarum studium proseguere.

S.

Ego proseguar, (ut spero) dummodo ipse Deus dat patri meo vitam longiorem.

V.

Precare diligenter et ex animo ut illud contingat.

S.

Quotidie id precor saepe.

V.

Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perseverantiam.

S.

Quod mihi optas, idem tibi precor; et gratias ago, quod me tam fraterne monueris.

Colloquium 31

Personae:

Dominicus, Barrasius,

D.

Ubi sunt iuglandes tuae?

B.

De quibus loqueris iuglandibus?

D.

Quas hodie ex praemio accepisti.

B.

Ubi sint rogas? quasi vero tibi servare debuerim.

D.

Non sic intelligo: sed quaero quid

feceris.

B.

Edi in merendam.

D.

Edisti, miser? cur potius non servabas ad ludendum?

B.

Edere malui, quam perdere.

D.

Non poteras perdere nisi duodecim.

B.

Fateor.

D.

Quod si sors tulisset potuisses ducentas aut fortasse plures lucrifacere.

B.

‘Dubius’ est (ut vulgo dicitur) ‘ludi eventus’.

D.

Quid tum? ubique parati esse debemus in utramque partem, et boni consulere quicquid nobis evenerit.

B.

Istud ego scio, sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere.

D.

Abi, nunquam rem facies.

B.

Nemo rem facit, nisi Deo volente: nec ego ditari ex ludo velim.

D.

Ergo (ut video) quaerendus est mihi

collusor alius.

B.

Nihil sane impedio. Sed mane parumper.

D.

Quid vis?

B.

Quid tu vocas fortem, de qua hic mihi mentionem fecisti?

D.

Ipsam fortunam.

B.

Quid autem est fortuna?

D.

Stultorum opinio.

B.

De fortuna quid opinantur stulti?

D.

Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere: sed vide annotationem praeceptoris in Catonem.

B.

In quem locum?

D.

In illum versiculum, ‘Indulget fortuna malis, ut laedere possit’.

B.

Ut video, non ignoras quid sit fortuna.

D.

Satis scio fortunam nihil esse.

B.

Cur ergo dixisti, Quod si sors tulisset?

D.

Excidit mihi sic loqui, Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut saepe docet praeceptor) pleni sunt eiusmodi impia doctrina.

B.

Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt.

D.

Sed audi, mi Barrasi, si vis amplius disputare, quaere tibi alios disputatores; nam mihi nunc serio ludendum est: volo tamen prius te vicissim admonere.

B.

O quam gratum mihi feceris!

D.

Nonne tu dixisti haec verba, ‘Dubius est ludi eventus’?

B.

Fateor me dixisse, sed praemunivi.

D.

Quomodo istud intelligis?

B.

Addidi enim haec tria verba, ‘Ut vulgo dicitur’.

D.

O astutam vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed haec inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint.

B.

Novit Deus utriusque animum.

D.

Est enim solus cordium scrutator. Sed quid tu? vis hic solus otio torpescere?

B.

Cogito quo lusu me exerceam.

D.

Quasi vero sit diutius cogitandum. Age, sequere me, dabo tibi mutuo iuglandes.

B.

Amice nunc loqueris: sed quando reddam?

D.

Ad calendas Graecas, si non potes citius.

B.

O festivum caput! eamus.

Colloquium 32

Personae:

H., I.,

H.

Iacobe.

I.

Quid vis?

H.

Repetamus una praelectionem.

I.

Non est mihi otium.

H.

Quid habes negotii?

I.

Volo scribere.

H.

Quid scribere paras?

I.

Dictata praeceptoris.

H.

Cur heri non scripsisti?

I.

Quo tempore scripsissem?

H.

Cum luderetur.

I.

At ego nolebam amittere ludendi occasionem.

H.

Ah, piger! nihil aliud quam lusiones meditaris? Nonne diebus Mercurii et Sabbati ternae sunt horae liberae?

I.

Liberae quidem sunt, sed ad lusum destinatae, deputatae, attributae, assignatae.

H.

Imo partim lusibus aut alicui honestae remissioni, partim studio literario sunt dicatae.

I.

Fateor, duntaxat iis qui volunt immori studiis.

H.

Non poteris heri sesquihoram detrudere ludo tuo, aut saltem horam unicam?

I.

Tu stude quantum voles: ego vero ludam quamdiu licebit.

H.

Per me quidem licebit; sed interim parum promovebis in literis.

I.

Nonne praeceptori satisfacio?

H.

Utcunque.

I.

Tu igitur, studiose, vis esse praeceptore ipso severior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum.

H.

Age, age, ut libet.

Colloquium 33

Personae:

Rufus, Castrensis,

R.

Quando repetes ludum literarium?

C.

Nescio.

R.

Cur de hac re patrem non admones?

C.

Quid putas me curare?

R.

Parum admodum, ut credo.

C.

Profecto verum dicis.

R.

Satis est signi te non amare literas.

C.

Scio legere, scribere, Latine loqui, saltem mediocriter: quid opus est mihi tanta scientia? Ego plura scio quam tres sacerdotes Papistici.

R.

O miserum adolescentem! siccine rem contemnis inaestimabilem?

C.
Quid tu sic exclamas? Unde tibi videor miser?

R.
Amice, nulla tibi a me orta est iniuria. Quod enim tibi dixi, non est convitium; ne tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis quod felicitatem parit.

C.
Lucrum, divitiae, et voluptas, felicitatem pariunt.

R.
Imo ista multis fuerunt exitio; tametsi divitiae sunt donum Dei, nec nocent, nisi iis qui abutuntur: verum enimvero nulla est homini pretiosior possessio quam virtus, et rerum honestarum cognitio.

C.
Vis igitur concionari, ut video.

R.
Utinam divinas conciones audivisses diligenter.

C.
Hem, obtundis me; nunquid vis?

R.
Ut bonam mentem det tibi Deus.

C.
Ea fortasse tibi magis est opus quam mihi. Vale.

Colloquium 34

Personae:

A., B.,

A.

Miror ego quid tibi velis; tu fere semper es otiosus, aut garris, aut ineptis.

B.
Quid vis faciam?

A.
Ut studeas diligenter.

B.
Cur me istud mones?

A.
Pro meo in te amore, tuaque utilitate.

B.
Frustra mones.

A.
Quid ita?

B.
Quia non est mihi animus in literis.

A.
Quid ergo velles?

B.
Discere aliquam artem aptam ingenio meo.

A.
Iamne cogitasti quaenam ars tibi placeat potissimum?

B.
Iampridem.

A.
Cur ergo patrem non admones?

B.
Nunquam ausus sum.

A.
Cur non?

B.
Vereor ut mihi irascatur.

A.
Roga praeceptorem, ut illi dicat.

B.
Imo te oro, dic tu ipse praeceptori
meis verbis: nam verecundia me
impedit. Faciesne quod rogo?

A.
Faciam certe, idque libentissime.
Valde enim taedet me videre te adeo
remissum.

B.
O quam mihi gratum feceris!

A.
Sed praeceptor te appellabit.

B.
Quid tum? Oblata occasio me
audacem reddet ad mentem meam
libere aperiendam.

A.
Recte iudicas.

B.
Tu igitur fac promissi memineris:
deinde renuncia mihi quid ille
responderit.

A.
Alioquin essem tibi nuncius inutilis.

Colloquium 35

Personae:

Michael, Frisius,

M.
Salve, Frisi.

F.

Tu quoque salvus sis, Michael.
Quota est hora?

M.
Mox audies sonum semihorae post
quintam.

F.
Bene habet, mature satis aderimus.

M.
Gaudeo me tibi occurrisse, ut euntes
Latine tantisper colloquamur.

F.
Ea sane est utilis et iucunda
exercitatio.

M.
Quoties incido in aliquem ex istis
dissolutis nebulonibus, mallet
rhedarium offendisse. Non enim per
eos mihi licet aliquid in via meditari,
adeo mihi sunt eorum mores odiosi.

F.
Nihil mirum: nam fere sunt
eiusmodi, ut neque loqui velint
quidpiam boni, neque audire
sustineant.

M.
Quid cum illis agas, quibus nihil est
curae, nisi ut suas libidines
expleant?

F.
Nihil aliud crepant, nisi suas
cupedias, et meras computationes in
secretis cauponulis.

M.
Etiam nos irrident plenis buccis,
quod Latine per vicos loquamur.
Illud vero est omnium pessimum,

quod nusquam se patiuntur
admoneri.

F.
Quia scilicet (ut ait Propheta) ‘Non
est timor Dei ante oculos eorum’.

M.
Si quid occeperis amice commonere,
statim audies, Tace, concionator,
obtundis me. Quod si dixeris,
Deferam te ad praeceptorem, aut ad
observatorem: Oh, egone curo?
inquiunt: tu non auderes. Nam si me
accusares, non feres impune.

F.
Imo vero te continuo verberabunt,
silocus erit semotus ab arbitris.

M.
Profecto, cum quidam eorum me
nuper offendisset in quodam
recessu, impegit mihi in utramque
malam duos ingentes colaphos, et
aufugit continuo.

F.
Quid tu, quaeso, interea?

M.
Quid istud quaeris? tam istud
subitum fit, ut vix hominem aspicere
potuerim.

F.
Sed qui tam cito et sensim ad
scholam pervenimus?

M.
Sic fere confabulantibus usu venire
solet.

F.
Age, ingrediamur sine murmure et

strepitu, ne studentes offendamus.

Colloquium 36

Personae:

Probus, Amiculus,

P.
Unde adfers istam tuniculam?

A.
A domo.

P.
Quid vis facere?

A.
Volo induere.

P.
Nunc non est mutandi tempus.

A.
Quando igitur?

P.
Cras mane, quum surges e lecto.

A.
Bene mones, exspectabo.

Colloquium 37

Personae:

Antonius, Daniel,

A.
Euge, audivi sororem tuam nupsisse.

D.
Verum audisti.

A.
Quis est maritus eius?

D.
Quidam civis Londinensis, honestis
parentibus progenitus.

A.
Estne dives?

D.
Sic habetur; sed tamen pater meus haec longe pluris facit: primum, quod ille sit bene moratus adolescens; deinde, quod non solum doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus; denique, quod verus Dei cultor, et Christianae religionis summus observator.

A.
Mihi narras egregios adolescentis titulos. O felicem sororem tuam, quae Dei beneficio talem virum nacta est!

D.
Felicem sane non abs re dixeris, siquidem bonum illud perpetuo sic agnoscat, ut semper meminerit ex Dei bonitate profectum esse, ob idque immortales agat eidem gratias.

A.
Credo id facturam.

D.
Ita spero quidem: sic enim a parentibus semper instituta est in doctrina Christiana. Sed me iam alio revocant domestica negotia. Ergo vale, mi Antoni.

A.
Tu quoque bene vale, suavissime Daniel.

D.
Nunquid vis?

A.

Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, praecipue patri matrique, et ipsi novae nuptae, meque illi gratulari faustum illud coniugium.

D.
Ego vero id faciam, et quidem libentissime.

Colloquium 38

Personae:

Henricus, Gerardus,

H.
Hodie te non vidi in concione; quid id sibi vult?

G.
Quid sibi velit nescio, ego tamen interfui.

H.
Narra mihi quae mandasti memoriae.

G.
Non est tuum a me rationem exigere.

H.
Ego quidem non exigo, verum id rogo, ut memoriae causa conferamus una.

G.
Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) cum praeceptor ante prandium nos interrogabit.

H.
Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferemus?

G.

Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet.

H.

Tua igitur te libido regit.

G.

Omitte me; cur molestus es?

H.

Omitto sane: sed audi unum verbum, Non decet puerum esse tam morosum.

G.

Nec puerum decet esse tam molestum.

Colloquium 39

Personae:

Rublius, Lepusculus,

R.

Quid fecisti de regula mea?

L.

Reliqui in pergula superiore.

R.

Cur eam reliquisti?

L.

Oblitus sum.

R.

Non recte factum; sed tu sic fere soles, si quid tibi fuerit commodatum.

L.

Piget me negligentiae meae.

R.

Non satis est dolere, nisi mores mutare velis.

L.

Deum precabor, ut mihi mutare velit.

R.

Si sapis; alioqui nemo tibi posthac commodare volet.

L.

Habeo gratiam, quod me tam amice monueris.

R.

I nunc petitem meam regulam; est enim ea mihi opus ad ducendas in charta lineas.

L.

Nunc eo.

R.

Refer ad me in cubiculum.

L.

Mox habebis.

Colloquium 40

Personae:

Emericus, Baldus,

E.

Cur solus rides?

B.

Quid tua?

E.

Quia fortasse rides me.

B.

Unde tibi orta est ista suspicio?

E.

Quia malus es.

B.

Omnes quidem mali sumus; at ego te peior non sum. Nemo igitur ridet,

nisi aliquem irrideat?

E.

Non sic intelligo; sed qui solus ridet (ut saepe audivi) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat.

B.

Ista sententia cuius sit nescio; sed cuiuscunque sit, non est perpetuo vera: tamen admonitionem tuam in bonam partem accipio, teque moneo vicissim, ut caveas suspiciosus esse; 'Nam timidis et suspectis aptissima mors est', ut est in morali nostro carmine.

E.

Memini: boni tamen consulo admonitionem tuam.

Colloquium 41

Personae:

Nathanael, Mercurius,

N.

Unde venis?

M.

Domo.

N.

Quid agitur domi vestrae?

M.

Nihil tua refert.

N.

Fateor; sed familiares sic rogare fere solemus, perinde quasi rogemus, 'Ut valetis? Quomodo se vestrae res habent?'

M.

De re aliena nimium percontari non

debet.

N.

Taceo: sed videris mihi pro aetate nimis sapere.

M.

Nihil meum dico; id audivi saepe.

N.

Ego quoque non semel audivi.

M.

Cur ergo non uteris?

N.

Quia non semper in mentem venit.

M.

Imo quia tu es percontator; quae res non sine causa datur vitio.

N.

Habeo gratiam, quod me adeo amice moneas: posthac, adiuvante Deo, cavebo ineptus esse.

M.

Ita paulatim sapiens.

Colloquium 42

Personae:

Humbertus, Plautinus,

H.

Heus tu, praeceptor adest.

P.

Quid tum?

H.

Respice ad illum.

P.

Quamobrem?

H.

Ut ei caput aperias, et venientem salutes.

P.
Ita decet facere; sed aliud cogitabam.

H.
Tace.

Colloquium 43

Personae:

Portanus, Marcus,

P.
Unde redis?

M.
Foris.

P.
Cur exieras?

M.
Redditum urinam.

P.
Qualis est coeli facies?

M.
Nebulosa.

P.
An regelat?

M.
Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquescant.

P.
Etiamne pluit?

M.
Sensi aliquid superne distillare.

P.
Fortasse in transitu, e stillicidio

tecti.

M.
Imo e nubibus, scio; quod si non credis, vide tu ipse.

P.
Quasi ego tibi non credam in re tantilla.

M.
Cur igitur dubitare videbaris?

P.
Ut pluribus verbis tecum fabularer.

M.
Quorsum id pertinet?

P.
Ad Latinum sermonem exercendum.

M.
Sed interim saepe otiosa verba dicimus; a quibus omnino abstinendum Christus praecepit.

P.
Tota erras via in praecepti intellectu.

M.
Cur istud dicis?

P.
Quia 'Non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur', praesertim ubi agitur de bonis et honestis, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus.

M.
Videris mihi recte sentire; proinde facile tibi assentior.

P.
Sed haec hactenus; instat nobis aliud negotium.

M.

Age, desinamus.

Colloquium 44

Personae:

Trolleanus, Bolanus,

T.

Scin' tu quota sit hora?

B.

Non certum scio: sed video instare coenae tempus.

T.

Me miserum! oblitus sum adire matrem, quae iusserat.

B.

Curre, curre; opportune venies, ut coenes domi.

T.

Recte mones, eo rogatum veniam.

B.

Eccum hypodidasalum.

T.

Optime adest.

Colloquium 45

Personae:

Rolandus, Languinus,

R.

Quid ais de scalpello quod emeram tibi nudiuertius? estne satis bonum?

L.

Imo vero est optimum; sed (me miserum!) parum abfuit quin perdideram.

R.

Eho, quid ais? quomodo id accidit?

L.

Cum redirem foris, exciderat mihi in vico.

R.

Unde exciderat?

L.

E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram.

R.

Quomodo recuperasti?

L.

Affixeram statim chartulam valvis ianuae: post prandium quidam puer sextae classis mihi retulit.

R.

Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt.

L.

Profecto pauci sunt qui restituant, si modo sit res alicuius pretii.

R.

Et tamen id verbe Dei nominatim praecipitur.

L.

Quidni? Est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modo sciat cui reddenda fit.

R.

At plerique putant se iure possidere quicquid amissum invenerint.

L.

Errant illi quidem gravissime.

R.

Verum (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero qui scalpellum tuum invenerat?

L.

Dedi sextantem, et nuces aliquot iuglandes; laudavi praeterea, et paucis admonui idem semper esse faciendum.

R.

Recte fecisti; sic enim libentius reddet alias si quid repererit. Sed quid si perdidisses?

L.

Aequo animo tulissem, et mihi emissem aliud.

R.

Itane aequo tulisses animo?

L.

Certe non sine aliqua molestia.

R.

Non igitur aequo animo; sed nolo te arctius urgere.

L.

Non sumus Theologi.

R.

Quid ergo?

L.

Grammaticuli.

R.

Et quidem imperiti.

L.

Tanto diligentius Deum precari debemus, ut per Evangelium suum nos liberet ab ignorantiae tenebris, in quibus versati sumus, et adhuc versamur.

R.

Id vero faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie a praeceptore, et saepe a concionatoribus, divini verbi administris.

L.

Vide quantum profuerit nobis scalpelli mei amissio.

R.

Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primum, quod tibi recte emerim; deinde, quod amissum recuperaveris.

L.

Habeo tibi gratiam, mi Rolande.

R.

Quin Patri nostro coelesti sit laus, et gratiarum actio.

L.

Amen.

Colloquium 46

Personae:

Mercarius, Calvinus,

M.

Mihi non videris nimis occupatus.

C.

Mediocriter.

M.

Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas?

C.

Satis sit tibi, si unam acuero in praesentia. Suntne novae?

M.
Novae quidem; sed para te usque
dum acuantur: iam enim laevigavi,
caudam rescidi, detraxi plumulas.

C.
Ostende: profecto sunt optimae, et
ad scribendum aptissimae.

M.
Unde istud nosti?

C.
Quia sunt caule amplo, firmo, et
nitido: nam molles, et quae caulem
breviorem habent, parum sunt ad
scribendi usum habiles.

M.
Gaudeo me utiliter emisse.

C.
Non abs re; sed quanti?

M.
Pro his tribus dedi quadrantes duos.

C.
Singulas igitur binis emisti
denariolis.

M.
Res apparet.

C.
Est vile pretium pro rei bonitate: de
quo emisti?

M.
De quodam circumforaneo.

C.
Apud huius oppidi mercatores
singulae, et quidem minus bonae,
venduntur sextantibus.

M.

Et tamen audent interdum dicere,
pluris sibi constare Londini.

C.
Ea fere est mercatorum consuetudo;
'Nihil enim proficiunt, nisi
admodum mentiantur', ut ait Cicero.

M.
Sed age, ne te diutius remorer,
agamus quod instat.

C.
Cito expediero: aspice me diligenter,
ut discas aliquando.

M.
Aspicio intentis oculis; sed mihi
opus esset spatio paulo longiore.

C.
Istud ergo fiet in cubiculo, si quando
me velis invisere.

M.
Quo tempore?

C.
Post scholae missionem, hoc est,
hora nona matutina, vel quarta
pomeridiana. Nunc habes pennas
duas, recte (ni fallor) in usum tuum
accommodatas. Hanc tertiam in
aliud tempus tibi integram servabis.

M.
Accipe tibi, si placet.

C.
Quin tibi serva; domo adferuntur
mihi satis multae.

M.
Ago tibi quantas possum gratias:
vale.

C.

Incolumem te conservet Deus. Sed heus, ne parcas unquam labori meo.

M.

Tu quoque et me et rebus meis vicissim utere, si quid opus fuerit. Iterum vale.

Colloquium 47

Personae:

Puteanus, Buerla,

P.

Unde veniebas modo?

B.

E culina.

P.

Quid illuc iveras?

B.

Ut me calefacerem.

P.

Tu, credo, libentius es in culina quam in schola: nonne?

B.

Nihil mirum; in schola non est ignis, sicut in culina.

P.

Abi, sapis.

B.

Utinam tam saperem in divinis rebus quam in cura corporis.

P.

Fac sapias.

B.

Quomodo?

P.

Studio, cura, labore, et diligentia.

B.

Non parco labori.

P.

Recte facis; sed est tempus exspectandum, cuius progressu fiunt omnia: interea precandus est Deus assidue.

B.

Bene mones; utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis.

P.

Id faciet, si pergamus eum colere diligenter.

Colloquium 48

Personae:

Puteanus, Capusius,

P.

Quid tecum cogitas, Capusi?

C.

Libenter irem domum.

P.

Quid eo?

C.

Ut me his diebus parumper recrearem cum matre.

P.

Quid obstat quo minus eas?

C.

Praeceptor non vult permittere.

P.

Melius tibi consulit quam ipse putas.

C.

Quomodo?

P.
Nam interea perderes multum
temporis, et cum rediisses tibi
doleret. Nonne verum dico?

C.
Profecto sic est.

P.
Mane igitur, si sapis.

C.
Parebo tuo consilio, quia mihi
rectum videtur.

P.
Nollem sciens malum tibi consilium
dare. Atque utinam quod suadeo
succedat tibi prospere.

C.
Spero ita fore, Deo volente.

Colloquium 49

Personae:

Martialis, Blancus,

M.
Quantum habes pecuniae?

B.
Assem cum semisse; tu vero?

M.
Non tantum.

B.
Quantum igitur?

M.
Unicum assem.

B.
Vis mihi dare mutuo?

M.
Est mihi opus.

B.
In quem usum?

M.
Ad emendam chartam.

B.
Hodie reddam tibi.

M.
Addendum fuit, Deo iuvante.

B.
Sic docet praeceptor ex verbo Dei,
sed non possum assuescere.

M.
Fac assuescas.

B.
Quomodo id fiet?

M.
Si saepe cogites nos a Deo sic
pendere, ut nihil possimus sine eius
auxilio.

B.
Bonum mihi das consilium.

M.
Quale mihi dari velim.

B.
Sed (ut ad propositum redeamus)
dabis mutuo istum assem?

M.
Miror te mutuo petere, qui plus
habeas quam ego.

B.
Est quidem Scholasticus hac
transiens, qui librum venalem
ostentat.

M.
Quid tum?

B.
Cupiebam emere, quia vilius indicat
quam noster bibliopola.

M.
Accipe: sed, quaeso, unde tam cito
reddes?

B.
A coena ibo domum, ut a matre
petam.

M.
Quid si dare nolit?

B.
Nihil cunctabitur, cum librum
ostendero.

Colloquium 50

Personae:

Montanus, Eusebius,

M.
Quot annos habes?

E.
Tredecim, ut a matre accepi: tu
vero?

M.
Equidem non tot habeo.

E.
Quot igitur?

M.
Deest unus.

E.
Sunt ergo duodecim.

M.
In promptu est ratio.

E.
Sed frater tuus quotum agit annum?

M.
Quintum.

E.
Quid vis? iam Latine loquitur.

M.
Quid miraris? semper habemus domi
paedagogum et doctum et
diligentem: is semper nos Latine
loqui docet; nihil Anglicum effert,
nisi aliquid declarandi causa: quin
etiam patrem non audemus nisi
Latine alloqui.

E.
Nunquam igitur Anglice loquimini?

M.
Solum cum matre, idque certa
quadam hora, cum illa nos ad se
vocari iubet.

E.
Quid agitis cum familia?

M.
Cum familia rarus est nobis sermo,
et quidem tantum in transitu; et
tamen famuli ipsi nos Latine
alloquuntur.

E.
Quid ancillae?

M.
Si quando usus postulat ut eas
alloquamur, utimur sermone
vernaculo, ut solemus cum ipsa
matre.

E.
O vos felices, qui tam diligenter
docemini!

M.

Est Deo gratia, cuius dono patrem habemus qui curet nos tam accurate erudiendos.

E.

Certe eius rei laus et honor unico coelesti Patri debetur.

M.

Sed quid agimus? iam audio recitari catalogos.

E.

Ergo festinemus.

Colloquium 51

Personae:

Sylvius, Ludovicus,

S.

Quid tristis es, Ludovice?

L.

Aegroto.

S.

Quid morbi est?

L.

Nescio.

S.

Sed tamen estne gravis morbus?

L.

Non admodum, gratia Deo.

S.

Quidnam tibi dolet?

L.

Caput.

S.

Quid? totumne caput?

L.

Non certe.

S.

Quid ergo? utrum sinciput, an occiput?

L.

Haec pars anterior.

S.

Est ergo sinciput.

L.

Quid igitur faciam?

S.

Quiesce; bene mox sanus eris. Sic enim a matre accepi, Nullum esse praesentius remedium capitis doloribus quam quietem.

L.

Atqui sunt varii morbi capitis.

S.

Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quam id tentare quod dixi tibi?

L.

Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam?

S.

Domi vestrae, in lecto.

L.

Mater non sinet.

S.

Imo, si dixeris te aegrotare.

L.

Atqui me putabit simulare.

S.

Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere?

L.
Bonum consilium.

S.
Utere, si vis.

L.
Faciam profecto.

S.
Enimvero, si sapis.

L.
Sed unum restat.

S.
Quid est?

L.
Impetranda a praeceptore venia.

S.
Adi, et pete.

L.
Quid si nolit dare?

S.
Imo facillime.

L.
Qui scis istud?

S.
Quia satis est credulus nobis, nisi qui aliquoties illum fefellerunt.

L.
Nunquam sciens illum fefelli.

S.
Ito igitur fidenter.

L.
Nunc eo.

S.
Sed heus, prius meditare quid sis dicturus, ne forte loquendo haereas.

L.
Bene mones; non accedam imparatus.

Colloquium 52

Personae:

Paulus, Timotheus, Solomon iudex,

P.
Optatus mihi ades, Timothee: quaerebam qui mecum certare vellet; sed omnes ad lusus certamen currunt: tu vero quid ais?

T.
Quid ego malim, quam. tecum de nostris studiis pacifice contendere?

P.
Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis Ciceronis Epistolis?

T.
Malo de Catone.

P.
Quamobrem?

T.
Quia restant mihi ediscendae aliquot praelectiones de Cicerone. Scis enim me aegrotasse fere duas hebdomadas.

P.
Memini. Vis igitur dicamus secundum librum Moralium Distichorum?

T.
Est longus nimis in hanc horam.

P.
Quid ita?

T.
Quia nobis aliquandiu ludendum est,
ut corpus exerceamus ad
valetudinem conservandam.

P.
Dicamus ergo librum tertium, qui est
brevissimus.

T.
Sed iudicem volo.

P.
Praesto est Solomon, qui me ob eam
rem sequitur

T.
Vis igitur, Solomon, audire nos?

S.
Quid dicturi estis?

P.
Tertium librum Distichorum
Moralium.

S.
Nonne alternis dicetis?

T.
Scilicet suum uterque Distichum.

S.
At, pueri, (ne erretis) nolo vos
audire tanquam iudex.

P.
Cur non?

S.
Ne forte mea sententia alteruter
amicorum offendatur.

T.
In quo igitur nobis eris adiutor?

S.
Notabo in chartula diligenter

utriusque lapsus; deinde referetis ad
praeceptorem.

T.
Quid tum fiet?

S.
Ille, utri videbitur, et victoriam et
praemium adiudicabit.

P.
Eris igitur nobis tantum testis?

S.
Sic intelligo.

T.
Optima sane videtur mihi ratio.

P.
Mihi quoque valde probatur.

S.
Sed unum restat.

T.
Quid est?

S.
Vultisne praeter lapsus manifestos
haesitationes etiam notari?

T.
Sic volunt praeceptoris leges super
hac re.

S.
Date mihi librum in manum, ut
certius observare possim.

P.
Tene meum.

T.
Incipiamne?

P.
Aequum est, quia tu a me
provocatus es.

T.

Audi, (quaeso) Solomon, sed diligenter.

S.

Tu vero cave dicas negligenter.

T.

Hoc quicumque cupis carmen cognoscere,
Lector, Haec praecepta feres, quae sunt gratissima vitae.

P.

Instrue praeceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

T.

Commoda multa feres: sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P.

Cum recte vivas, ne cures verba malorum:
Arbitrii nostri, etc.

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

Colloquium 53

Personae:

Dionysius, Guilielmus,

D.

Gratulor tibi reditum, Guilielme: quando redisti rure?

G.

Heri post meridiem.

D.

Quid mater?

G.

Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit.

D.

Nonne venit in equo?

G.

Et quidem tolutario.

D.

Tu vero?

G.

Quid rogas? eram illi a pedibus.

D.

Non tibi fuit molestus labor itineris?

G.

Nulla mihi fuit via difficilis, adeo erat iucunda in urbem reditio. Quid quaeris? noluissem eques venire.

D.

Quantum distat hinc villa vestra?

G.

Quatuor milliaribus, iisque non admodum longis.

D.

Sed iam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuistine memor promissi tui? num redisti vacuus?

G.

Attuli uvarum quantum potui.

D.

Quantum igitur?

G.

Quasillum.

D.

Hui! quasillum? tibi igitur uni.

G.

Imo nobis duobus.

D.

Quid duobus tantillum?

G.

Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei. Quod si robustus essem, asini onus asportassem; mater enim facile permittebat.

D.

Quam vellem adfuisse!

G.

Ego et mater te plurimum desideravimus. Sed esto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui amplissima corbe onustus veniet: tum illa tibi dabit affatim.

D.

Aha, nunc optata loqueris, mi Guilielme.

G.

Eamus domum ad nos, videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum.

D.

O lepidum caput! nam et cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam.

G.

Profecto illi gratissimum feceris.

D.

Eamus igitur.

Colloquium 54

Personae:

Antonius, Bernardus,

A.

Quid hic solus cogitas?

B.

Meam deploro miseriam.

A.

Quaenam te afficit miseria?

B.

Heu me miserum! ecce, mutavimus classem, nec est mihi pecunia unde libros emam.

A.

An non tibi dat pater?

B.

Dat quidem interdum, sed parce nimis.

A.

Est igitur avarus.

B.

Non sequitur.

A.

Quid igitur impedit quo minus tibi pecuniam suppeditet?

B.

Paupertas: praeterea, cum peto, miratur tot nobis opus esse libris.

A.

Nihil mirum, praesertim cum sit pauper: sed interim esto animo bono, nec te afflictes, quaeso. Dabo operam ut te iuvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, praesertim iis quos novit bonarum literarum studiosos esse.

B.

O me felicem, si tua opera me Deus adiuverit!

A.
Iuvabit, spero: sed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat.

B.
Bene mones; nam (ut saepe audivi e sacris concionibus) ‘Solus est Deus qui hominum corda gubernat ac dirigit’.

A.
Ita res habet.

B.
Vale, mi Antoni, qui mihi animum reddidisti.

A.
Tu quoque, Bernarde, vale: sed dic mihi, quaeso, quantum nummorum tibi opus est?

B.
Si duos haberem decusses, abunde mihi esset in praesentia.

A.
Tace; cras (ut spero) divinum auxilium senties.

Colloquium 55

Personae:

Philippus, Vultherius,

P.
Quo nunc is?

V.
In hypocaustum.

P.

Quid eo?

V.
Hoccine rogandum est? non frigus sentis?

P.
Quotusquisque nunc non sentiat, cum sit adeo acerbum? Sed ego malim me in culina calefacere.

V.
Atqui praeceptor vetuit.

P.
Non ignoro: sed rogabo veniam.

V.
Cur non vis in hypocausto calefieri?

P.
Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum satis habeo; unde fit, ut facile ex capite laborem.

V.
Ego quoque sic aliquando fui; sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda.

P.
Et ego (ut spero) me assuefaciam: verum praestat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus aestus deferbuerit.

V.
Sed nunc tempus non est hic philosophandi diutius: iam mihi dentes frigore crepitant.

Colloquium 56

Personae:

Stratanus, Theobaldus,

S.
Quae sunt arbores in horto vestro?

T.
Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera, quibus vescimur quotidie; praeterea sunt in fundo nostro bini horti variis arboribus consiti.

S.
In horto quae sunt olera?

T.
De hoc mater melius respondere posset. Nam illic saepe versatur aut serendi causa, aut sarriendi, aut aliquid colligendi.

S.
Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina.

T.
Parum prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres: quin eamus in rem praesentem.

S.
Potes ire quando libet?

T.
Possum quidem, matre permittente.

S.
Fac amabo permittat; sed ea lege ut me tibi comitem assumas.

T.
Id facillime fiet; tantum hic me exspectes: mox rediero.

S.
Quid si ea domi non est?

T.
Tamen hoc tibi renunciabo.

S.
Bene vertat Deus.

Colloquium 57

Personae:

Praepositus, Caulonius,

P.
Hodie pecuniam a patre accepi, si tibi forte est opus.

C.
Nihil nunc opus est mihi; sed tamen gratiam habeo maximam, quod pro tua liberalitate ultro mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat?

P.
Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis provocasti.

C.
Adeo parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna.

P.
Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est.

C.
Utinam Dei erga nos beneficia tam expendereamus, quam solemus hominum.

P.
Faxit ille ut in ea cogitatione nos exerceamus et saepius et diligentius.

C.
Illud profecto necesse est, si volumus eius benignitatem saepius experiri.

Colloquium 58

Personae:

Fatonus, Barbarius,

F.

Quid agis?

B.

Scribo.

F.

Quid scribis?

B.

Describo dictata praeceptoris.

F.

Quaenam?

B.

Hesterna.

F.

Quid? non aderas?

B.

Imo aderam; sed non poteram magistrum dictantem assequi.

F.

Quae res te impediabat?

B.

Quod satis commode non sederem.

F.

Veneras ergo serius?

B.

Istud est.

F.

Cedo commentarium tuum; egomet tibi scribam.

B.

Quid faciam lucri?

F.

Ego citius quam tu descripsero; post ludemus una, ut concessit praeceptor. Da (inquam) libellum tuum.

B.

Libenter id quidem facerem; sed non audeo.

F.

Quid times?

B.

Edictum praeceptoris.

F.

Quod mihi edictum narras?

B.

Nescis eum vetuisse, ne quis sine permissu eius alteri scribat?

F.

Id ego probe memini: sed unde hoc sciret?

B.

Rogas? cum emendandi causa scripturae rationem exiget, tum captus ero: novit enim manum meam. Praeterea, neque fallendum est, neque mentiendum.

F.

Verbo Dei utrumque vetamur.

B.

Quid ergo responderem praeceptoris, cum ille negaret me ista scripsisse?

F.

Non eo res evadet, spero.

B.

Nolo tua spe tantum subire periculum.

F.
Vah, nimium timidus es, nunquam rem facies.

B.
At tu forsitan audacior.

F.
Tu igitur scribe quantum voles; ego ad ludendum me confero.

B.
Abi, quaeso; iam unam paginam descripsissem, nisi me interpellasses.

F.
At interim aliquid proficimus, dum Latine fabulamur.

Colloquium 59

Personae:

Quirinus, Roinulus,

Q.
Venitne pater ad mercatum hodiernum?

R.
Hodie mane convenit me, cum adhuc e lecto surgerem.

Q.
Nihil ab eo petisti?

R.
Imo pecuniam.

Q.
Et numeravit?

R.
In praesentia.

Q.
Quantum? obsecro.

R.
Viginti asses.

Q.
Papae! asses viginti? qui fit ut audeat tibi tantum pecuniae committere?

R.
Quia novit me dispensatorem frugi: siquidem semper illi reddo rationem usque ad teruncium.

Q.
Sed aegre fortasse impetrasti.

R.
Imo facillime, atque adeo cum gratia.

Q.
O mitem parentem!

R.
Certe mitissimum.

Q.
Sed (ut ad rem) quid facies ista pecunia?

R.
Emam libros, et alia mihi necessaria.

Q.
Potesne mihi aliquid mutuo dare?

R.
Possum, si modo eges.

Q.
Nisi egerem, non peterem.

R.
Quantum vis a me accipere?

Q.
Quinque asses.

R.

Accipe.

Q.

O vere amicum animum!

R.

Amicus verus non est, nisi qui amicum iuvat in tempore, si tamen habet unde iuuet.

Q.

‘Amicus certus’ (ut est in Proverbio) ‘in re incerta cernitur’.

R.

Quando reddes mutuuum?

Q.

Ubi primum pater in hanc urbem venerit.

R.

Quando venturum speras?

Q.

In mercatu proximo, nempe ad octavum diem Octobris.

Colloquium 60

Personae:

Paedagogus, Puer,

Pae.

Hodie mane quota hora expergefactus es?

Pu.

Ante lucem; quota hora nescio.

Pae.

Quis te expergefecit?

Pu.

Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua, pulsavit acriter ostium cubiculi; quidam aperuit; excitator

accendit nostram lucernam; clara voce in clamavit, Experrecti sunt omnes.

Pae.

Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore usque ad finitum ientaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari.

Pu.

Experrectus sum, surrexi e lecto, indui tunicam cum thorace, sedi in scabello, accepi femoralia et tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelide ligavi super crura, cingulo me praecinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam e situla, manus et faciem lavi, os et dentes collui, detersi mantili manus et faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo, in aulam privatam convenitur, precamur una, accipimus ordine ientaculum a famulo culinario, ientamus in triclinio sedentes quieti, sine murmure et strepitu; quos audivi inepte garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amice admonui: qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret.

Pae.

Nemone vobis praeerat dum ientaretis?

Pu.

Imo hypodidascalus.

Pae.

Quid agebat interea?

Pu.

Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, et identidem monens observatorem, ut notaret inepte garrientes.

Pae.

Nullumne igitur verbum tunc licet emittere?

Pu.

Imo licet; verum ii demum notari solent, qui diu et multis verbis inepte et sine ullo fructu confabulantur. Caeterum licet omnibus iucundos inter se tractare sermones de bonis et honestis rebus, dum tamen id modeste fiat, citra clamorem et contentionem.

Pae.

Hactenus satisfecisti mihi; caetera narrabis a prandio, nisi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, ne magistro in mora simus.

Pu.

Audivi modo signum dari.

Pae.

Opportune datum.

Colloquium 61

Personae:

Magister, Discipulus,

M.

Ubi finivisti narrationem ante prandium?

D.

Cum vellem finem imponere de ientaculo, tu me interpellasti, praeceptor.

M.

Perge igitur narrare ordine reliqua.

D.

Dum ientandi finem facimus, datur publicum signum posterius; sumit quisque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quoque respondeo; absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finita catalogorum recitatione, ludimagister pulpitem ascendit, ut precetur; iubet nos attentos esse, tumque publice precatur; ubi precatus est, Recipite, inquit, vos in suum quisque auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiscipulis; sedeo in loco meo: praeceptor ingreditur; inquit de absentibus; deinde sedet in cathedra sua, et iubet pronunciari auctoris scriptum. Pronunciavimus terni clara voce, ut solemus quotidie. Tum iubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli: nos alii

reddimus terni, idque memoriter, praeter eum qui verba ipsa auctoris praeit nobis ordine. Tandem praeceptor exigit Anglicam verborum significationem: doctiores, quibus nominatim id praecepit, respondent: ego quoque iussus ab eo respondeo: laudat illos qui bene responderint; de quorum numero ego (quod sine iactantia dictum sit) unus eram. Postea iubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Postremo palam praescribit, quid sit a prandio reddendum: audita hora octava, precationem imperat; qua finita, monet ut officium sedulo faciamus: tandem nos missos facit. Eo spectante, eximus ordine et sine strepitu, laetique discedimus. Satisne tibi feci, praeceptor?

M.

Imo cumulatissime.

D.

Placetne tibi ut sub coenae tempus idem faciam de reliquis huius diei actionibus?

M.

Nihil opus erit. Nam de iis quae horis pomeridianis aguntur, alias te audivi satis.

D.

Nunquid vis praeterea?

M.

Estne tempus eundi in aulam communem ad Psalmorum cantionem?

D.

Tempus est.

M.

Ito igitur.

Colloquium 62

Personae:

Paedagogus, Puer,

Pae.

Ades, Carole?

Pu.

Adsum, praeceptor.

Pae.

Quid agunt duo condiscipuli tui?

Pu.

Adhuc docentur a subdoctore.

Pae.

Tu vero iamne pronunciasti contextum praelectionis in crastinum mane?

Pu.

Pronunciavi.

Pae.

Satisne recte?

Pu.

Satis, gratia Deo.

Pae.

Quis te audivit?

Pu.

Ludimagister.

Pae.

Bene habet; sed est quod monere te velim.

Pu.

Ego istud audire percupio.

Pae.

Saepenumero cogitandum tibi est, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui et ingenium et memoriam tam felicem tibi dederit.

Pu.

Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia?

Pae.

Dic aliquot eius beneficia praecipua, quemadmodum docui te aliquando.

Pu.

Dedit mihi coelestis ille Pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos, et qui non modo suppeditant mihi copiose omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quod est longe maximum) me bonis literis bonisque moribus tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit praeterea requirendum.

Pae.

Vere omnia ista dixisti, sed unum praetermisisti, quod est singulare Dei beneficium. Scin tu quid sit?

Pu.

Sine me paulisper cogitare.

Pae.

Otiose cogita.

Pu.

Nunc ego reminiscor; sed pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possum exprimere.

Pae.

Dic tamen quo poteris modo.

Pu.

Cogito etiam atque etiam.

Pae.

Dic tandem.

Pu.

Innumerabilia sunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus; sed nullum maius nec dici nec cogitari potest, quam quod Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem, et sub Satanae tyrannide captivum, ac morti aeternae destinatum, redemit, idque morte sua, omnium crudelissima et maxime ignominiosa.

Pae.

Satis apte dixisti, et totidem fere verbis quot alias te docueram. Sed numquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium praestitit?

Pu.

Minime vero.

Pae.

Quibus praeterea?

Pu.

Omnibus quotquot Evangelio fideliter ac vere crediderint.

Pae.

Age, profer locum ex Ioannis Evangelio in eam sententiam.

Pu.

‘Sic Deus dilexit mundum, ut Filium

suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam aeternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui vero non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei. Haec est autem' --

Pae.

Hactenus satis: sed cuius sunt verba ista?

Pu.

Ipsius Christi de seipso loquentis.

Pae.

Quem alloquitur?

Pu.

Nicodemum, qui ad eum nocte venerat.

Pae.

Faxit ipse Christus, unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias.

Pu.

Faciet, spero.

Pae.

Perge igitur, ut coepisti, alacriter; quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis.

Pu.

Ita precor.

Pae.

Eamus coenatum.

Colloquium 63

Personae:

Observator, Puer,

O.

Tu nunquam studes; quando eris doctus?

P.

Id fiet progressu temporis, Deo iuvante.

O.

Recte dicis; sed interim laborandum tibi est.

P.

Atqui ego non sum arator.

O.

Etiam rides? quasi laborare idem sit quod arare.

P.

Scio non idem esse.

O.

Cur ergo sic respondisti? nonne istud ridere est?

P.

Et ridere non est malum, cum sit naturale omnibus hominibus.

O.

Pergin' tu nugas dicere?

P.

Quod dixi verum est, et verum dicere non est nugari. Cur me immerito reprehendis?

O.

Iure te arguo.

P.

Quo iure?

O.
Quia non ignoras ridere pro irridere usitatum esse; et tamen sic accepisti quasi de risu sum loquutus.

P.
Si defendo causam meam, quid mali facio?

O.
Pergis igitur esse pertinax? Profecto serio notaberis.

P.
Ne, quaeso, mihi irascaris, mi Martine.

O.
Non irascor: sed officium meum facio.

P.
Sed audi, quaeso.

O.
Quid audiam? tuas nugas?

P.
Audi, inquam; nihil mentiar.

O.
Dic breviter: est mihi alibi negotium.

P.
Inprimis, cum tu me monuisti, non eram otiosus.

O.
Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras?

P.
Non eram; pace tua dixerim.

O.
Qui potest illud fieri?

P.
Dicam tibi, etsi tute melius hoc intelligis quam ego: Nihil faciebam, ut apparebat; sed tamen cogitabam aliquid boni.

O.
Declara istud mihi.

P.
Cum tu facis versus, saepe meditaris diu, quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minus otiosus.

O.
Pro ista aetate nimis acutus es. Etiamsi tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderent possent aliter iudicare.

P.
At solus eram.

O.
Verum: sed poterant aliqui intervenire. Denique, non fateris culpam.

P.
Siqua fuit culpa, in eo fuit, quod primo aspectu videbar tibi esse in otio, cum revera non essem.

O.
In eo nihil requiro: sed de irrisione quid respondes?

P.
Certe nihil dixi irridendi animo.

O.
Quid igitur?

P.
Iocabar, crede mihi.

O.

Quorsum?

P.

Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem.

O.

Non is sum a quo multa doceri queas.

P.

Imo tecum multum boni saepe didici.

O.

Quid tandem vis concludere?

P.

Ut mihi ignoscas; quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam.

O.

Age, ignosco, quia videris mihi candidus et apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse.

P.

Ago tibi gratias, Martine suavissime.

Colloquium 64

Personae:

N., O.,

N.

Ergone abis in patriam?

O.

Cogor abire, nempe accersitus a patre.

N.

Nunquamne es reversurus?

O.

Non, spero.

N.

Quando profecturus es?

O.

Crastino die, ut opinor.

N.

Siccine igitur me relinquis?

O.

Ita necesse est.

N.

O me miserum! ubi et quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum socium?

O.

Ne doleas, esto animo bono; meliorem tibi dabit Deus.

N.

Ille quidem potest, scio; at ego vix sperare possum.

O.

Noli, obsecro, te affligere tantopere; nec enim hac separatione corporum interitura est amicitia nostra, quin potius atcrescet magis; et absentes corpore, praesentes animis erimus. Quid? Epistolae, quas ultro citroque dabimus, quantam vim speras habituras esse? Quid? quod mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet iucundior?

N.

Verisimilia sunt quae dicis omnia; sed interim non lenitur dolor meus. O Ah! Reprime Lachrymas.

N.

Non queo prae dolore.

O.

Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinae voluntati parendum est. Nunc ipse te collige, obsecro; ac potius ad hilariter coenandum te para. Pluribus a coena colloquemur.

N.

O quam triste divortium!

Colloquium 65

Personae:

Messor, Valensis,

M.

Non meministi praeceptorem, tam saepe monere nos de fugiendis pravis sodalibus?

V.

Ego vero probe memini.

M.

Tamen alicubi satis negligenter uteris eius monitis.

V.

In quo videor tibi ea negligere?

M.

Dicam tibi, modo attente audias.

V.

Dic, obsero; audiam attentissime

M.

Nunquam vis cavere ab illo impostore?

V.

Cur caveam?

M.

Ne illius contagione depraveris; nosti enim esse pessimum.

V.

Atqui non sponte sequor; ad me accurrit undique.

M.

Nimirum quia novit te habere quod des, et dare libenter ac saepe.

V.

Quid igitur mihi faciendum suades?

M.

Dic semel et serio, et quasi animo irato, Quid vis, amice? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, adeo sodales tui esse nolunt. proinde omitte me posthac, quaeso, ne tua causa virgis palam caedar.

V.

Quid si velit aliquid contra respondere?

M.

Abrumpe illi sermonem, teque recipe celeriter,

V.

Ago tibi gratias, quod me tam fideliter monueris.

Colloquium 66

Personae:

G., H.,

H.

Visne permanere in ista ignorantia;

H.

Avertat Deus!

G.

Quid igitur facies?

H.

Da mihi super hac re consilium, quaeso.

G.

Imprimis Deum saepissime et ex animo precare; deinde semper attentus esto: hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive praeceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui; postremo charitatem diligenter cole.

H.

Quibus modis?

G.

Neminem neque laedito, neque offendito; nemini invideto; neminem odio habeto; sed contra, omnes dilige tanquam fratres; ac bene omnibus, quoad poteris, facito.

H.

quid illa mihi conferent ad studiorum profectum?

G.

Plurimum.

H.

Quomodo?

G.

Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac caeteras animi dotes augebit; denique studia tua ita promovebit, ut maiores in ea re Progressus indies facias.

H.

Consilium mihi sane das optimum, utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuo valeam, tibi que aliquando

referre gratiam!

G.

Non opto, ut mihi aliud gratiae eo more referas, nisi ut Deum saepenumero laudes, studiaque honesta semper prosequaris, atque ita ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

Colloquium 67

Personae:

Castellanus, Messardus,

C.

Quid egisti per hos quindecim dies?

M.

Ministravi matri, quae graviter aegrotabat.

C.

Ain' tu?

M.

Sic est profecto.

C.

Quo laborabat morbo?

M.

Febre tertiana.

C.

An convaluit?

M.

Paulatim convalescit, gratia Deo.

C.

Quis eam sanavit?

M.

Medicorum summus.

C.

Quis ille?

M.
Ipse Deus.

C.
De hoc nihil dubito? sed cuius opera?

M.
Domini Sarasini.

C.
Is habetur maximi nominis in Medicinae professione.

M.
Id quotidie probant egregiae curationes eius.

C.
Quibus remediis utebatur in curanda matre tua?

M.
medicamentis.

C.
Satis istud intelligo, etiam te tacente. Sed dic plane, quae fuerunt ista medicamenta?

M.
Sine me aliquantisper recordari.

C.
Sino; dic tandem quae reminisceris.

M.
Duo tantum nomina mihi occurrunt, Clysteres et Potiones.

C.
Quid ista conferunt?

M.
Eho inepte, ita rogas, quasi ego medicinae operam dederim. Itaque si cupis amplius scire, quaere tute ipse ab iis potius qui ita profitentur, hoc est, a medicis et pharmacopolis.

C.
Ne mihi succenseas, oro.

M.
Cur tu es adeo curiosus?

C.
Ut ediscam semper aliquid.

M.
At vide interim ne voceris percontator.

C.
Audi tamen item pauca.

M.
Loquere.

C.
Quamdiu aegrotavit mater?

M.
Fere duas hebdomadas.

C.
Intera ubi erat pater?

M.
Profectus erat Londinum ad mercatum.

C.
Sed tu, qua hora rediisti in Gymnasium?

M.
Hodie mane.

C.
Dedistine excusationem praeceptori?

M.
Dedi.

C.

Quid tibi respondit?

M.

Factum bene inquit. Tu vero ubi eras?

C.

Hesterno die rus iveram cum patruo.

M.

Age, videamus quid simus reddituri hora secunda; nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

Colloquium 68

Personae:

Grangerius, Torquetus,

G.

Visne ire mictum?

T.

Satis otiose minxi.

G.

Eamus una, quaeso, ut parum fabulemur.

T.

Tace, inepte, nisi vis accusari. Non est fabulandi tempus; nonne debuisti meiere, cum ientaretur?

G.

Debui, sed oblitus sum.

T.

Ito igitur solus, cum bona Venia praeceptoris: ne sis posthac tam obliviosus.

G.

Parebo tibi, et meminero.

Colloquium 69

Personae:

Malognodus, Gassinus,

M.

Quid cogitas Gassine? cave tibi obsecro.

G.

Quid mihi cavebo?

M.

ne in morbum incidas.

G.

Qua ex causa?

M.

Ex nimia lusus intemperantia.

G.

Unde apparet periculum?

M.

Quia totus aestuas, totus sudore mades.

G.

Recte et in tempore admones. Profecto non sentiebam.

M.

Desiste, si me audis.

G.

Audio vero libenter, ac tibi morem gero. Quis enim respuat tam fidele consilium?

M.

Deterge faciem sudariolo, et indue te celeriter, ne subitum frigus contrahas.

G.

Habeo tibi gratiam: nam fere morbis sum obnoxius.

M.

Quid est causae?

G.

Infirmitas meae valetudinis. Vides enim quam imbecillo sim corpore.

M.

Tanto magis debes tibi cavere.

G.

Istud probe novi, et parens uterque me monet saepissime. Sed quid agis? natura proni sumus in nostram perniciem.

M.

O mi Gassine, non est voluptati serviendum, sed temperantia valetudini consulendum est.

G.

Est in promptu carmen Catonis in eam sententiam.

M.

Teneo; sed de his alias. Iam satis indutus es. Non est quod hic morere diutius.

G.

Vale, Malognode, monitor amicissime.

M.

Vin' tu, ut domum te deducam?

G.

Nihil opus est deductione. Ego belle me habeo, Dei beneficio.

M.

Mi Gassine, cura ut valeas.

Colloquium 70

Personae:

Robinerianus, Bobussardus,

R.

Valde miror cur hodie mane non adfueris.

B.

Quid miraris tantopere? nihil hic est novi; multi absunt quotidie, imo fere horis singulis.

R.

Atqui victoria tibi erat in manibus.

B.

Quid ego curo? Eiusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quam brevis gloria.

R.

Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur; nec tamen inani gloria tumescunt, sed ad honorem Dei referunt quicquid inde laudis accesserit.

B.

Istud certe raro contingit: plures enim sunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quam qui Divini honoris rationem habeant.

R.

Verisimile dicis.

B.

Imo verissimum.

R.

Sed velim mihi dicas, cur abfueris.

B.

Scrpsi ad patrem literas.

R.

Cuius nomine?

B.

Matris.

R.

Dictavitne tibi ipsa?

B.

Quid scripsissem, nisi dictasset?

R.

Quid continebant literae?

B.

Longum esset tibi narrare.

R.

Saltem dic earum argumentum.

B.

Varium erat et multiplex; et quid tua, quaeso, scire refert?

R.

Nihil.

B.

Cur ergo tam avide quaeris?

R.

Animi causa, ut fere curiosi sumus novi aliquid audiendi.

B.

Nihil aliud quam garris; omitte me.

R.

Ausculta paucis.

B.

Age, ausculto; loquere quid velis,

R.

Scire cupio ubi sit pater tuus

B.

Quasi vero nescias.

R.

Unde scirem?

B.

Cum tibi sit notissimus, et cum simus vicini, non putassem te ignorare.

R.

Dic tandem quaeso.

B.

Est Londini.

R.

Quando est profectus?

B.

Abhinc dies quatuor.

R.

Quid illic agit?

B.

Negotiatur.

R.

Quando rediturus est?

B.

Finito mercatu.

R.

Ad quod tempus finietur?

B.

Roga mercatores; non est meum curare talia.

R.

Quid igitur curas?

B.

Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam.

R.

Nae tu magnifice loqueris; sed dic mihi serio, potesne res tantas efficere?

B.

Egone istud mihi assumo? Quin potius fateor, ne incipere quidem penes me esse.

R.

Quid ergo de te fiet?

B.

Deus ipse spiritu suo in me operabitur.

R.

Optime sentis. nihil ex te praeterea requirebam.

B.

Est Deo gratia, cui acceptum refero quicquid inest in me boni.

R.

Istud recte, et laudo equidem, ne tibi videar nihil aliud quam garrere.

B.

Cum illud dicerem, iocabar sane.

R.

Ego sic accepi; sed tu (ut coepisti) perge discere et sapere.

B.

Qui mihi dedit fidem, idem (ut spero) perseverantiam dabit.

R.

Bene speras; et ego idem spero tecum: itaque pergamus vivere inter nos coniunctissime, ut adhuc fecimus.

B.

Per me quidem non stabit, nisi ope Divina prorsus ero destitutus.

R.

Avertat ipse Deus! sed audin' tu

horologium?

B.

Ut in ipso tempore sermonem finivimus.

**Duo quae sequebantur colloquia de consilio auctoris sunt translata ad finem huius secundi Libri.

Colloquium 71

Personae:

Ruffetus, Monachus,

R.

Vnde venis?

M.

Foris.

R.

Quid prodieras?

M.

Ut emerem chartam.

R.

Emistine?

M.

Emi.

R.

Quantum emisti?

M.

Scapum.

R.

Quanti?

M.

Quinque quadrantibus.

R.

Cuius formae?

M.

Minoris.

R.

Ostende.

M.

Vide num bona sit.

R.

Bona est profecto; in quem usum emisti?

M.

Inepte quaeris: Quis est chartarum usus nisi ad scribendum?

R.

Imo alius.

M.

Quis cedo?

R.

Ad merces involvendas.

M.

Intelligebam de charta scholastica, non de emporetica; non enim sum mercator.

R.

Utimur etiam charta ad siccandam recentem scripturam.

M.

Satis scio; sed charta illa est bibula.

R.

Et tamen charta est.

M.

Esto.

R.

Est ergo multiplex chartae usus etiam in schola.

M.

Cogor fateri.

R.

Etiam dicam tibi alium usum, et quidem in schola frequentissimum.

M.

Quem?

R.

Non ausim dicere sine praefatione honoris.

M.

Quid opus est inter nos honorem praefari? non enim verba foetent.

R.

Dicam igitur, quando ita vis.

M.

Dic libere.

R.

Ad tergendas nates in latrina.

M.

Illuc non referruntur chartae purae, sed iam scriptae, eaeque inutiles.

R.

Quid tum? chartae sunt tamen.

M.

At ego de Charta pura et nova loquebar.

R.

Sed interim victus es.

M.

Sit ita sane, non me poenitet disputatiunculae huius nostrae. Sed iam a lusu disceditur.

R.

Et nos ergo loco cedamus.

Colloquium 72

Personae:

Hugo, Brasius.

H.

Habesne bonum atramentum?

B.

Cur istud rogas?

H.

Ut mihi des aliquantulum.

B.

Eho, non habes?

H.

Imo; sed eo non possum scribere.

B.

Quid obstat?

H.

Quia nimis spissum est.

B.

Nescis diluere?

H.

Non est mihi aqua.

B.

Dilue vino.

H.

multo minus.

B.

Quid si aceto dilueres?

H.

Inde charta perflueret.

B.

Qui scis?

H.

Audivi e quodam Magistro, qui me docebat scribere.

B.

Ego vero aliud audivi magis mirum.

H.

Narra mihi, sodes.

B.

Quid mihi dabis?

H.

Bonam aciculam.

B.

Audi igitur quod ego didici ex quodam paedagogo meo.

Atramentum, quod aceto liquefactum est, aegre eluitur,

H.

Fieri potest; sed interim da mihi parum in usum praesentem.

B.

Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi.

H.

Ecce! infunde. Vah! quam liquidum est.

B.

Fortasse quia non est gummi satis.

H.

sed quam decolor!

B.

Utere si vis, quale quale est; non enim habeo melius.

H.

Quid igitur faciam?

B.

Hem! inepte, non potes penna tua bene miscere?

H.

Miscui satis; quid possem praeterea?

B.

Infunde rursus in cornu meum.

H.

Admove propius; estne satis?

B.

Comprime penna linteolum.

H.

Ita compressi ut fere sit aridum; quid erit tandem?

B.

Atramentum bonum, aut certe mediocre.

H.

Bona est mediocritatis regula, ut ex praeceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni?

B.

Ubi miscuero, et tibi rursus infudero, videbis experimentum.

H.

Ardeo istud videndi desiderio.

B.

Porrige nunc atramentum tuum.

H.

Ecce! infunde. Ohe, iam satis est: quae isthaec est profusio? Plus mihi dedisti quam tibi retinueris.

B.

Commisce iterum, etiam atque etiam.

H.

Nunquam posset coquus sua iura et condimenta melius confundere.

B.

Iam tandem facito periculum.

H.

Dic mihi aliquam Sententiam, ut interim discam aliquid.

B.

‘Experientia’ (ut vulgo dicitur) ‘est rerum Magistra.’ Habes?

H.

Dicto citius.

B.

Videlicet iampridem tenebras.

H.

Quis illud ignoraret, quod est adeo vulgare?

B.

Nunc videamus.

H.

Res apparebit melius ubi scriptura bene desiccata fuerit.

B.

Quid vis expectare? Iam siccata est plus satis.

H.

Oh, vide quam nigra sit.

B.

Dixine vere?

H.

Aliquando periculum feceras scilicet.

B.

Constabit igitur experientiam esse rerum magistram.

H.

Quinetiam hinc experimur ex rerum

commixtione bonum fieri
temperamentum.

B.

Iam incipis altius philosophari;
itaque discedo.

H.

O longum Sermonem de nihilo!

B.

Nihil me poenitet; alioquin inerti
otio torpuissemus.

Colloquiorum Scholasticorum Liber III

Admonitio

Cui insunt Magistri Colloquia cum Discipulis. Haec pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus unus Discipulum, alter Praeceptorem agat.

Colloquium 1

Personae:

Unus ex Discipulis, Praeceptor,

D.

Salve, Praeceptor.

P.

Salve per Iesum Christum. An Surrexerunt omnes?

D.

Omnes praeter parvulos.

P.

Nunquis aegrotat?

D.

Nemo, gratia Deo.

P.

Quid agitur?

D.

Alii se induunt, alii iam student gnaviter.

P.

Adestne vobis hypodidascalus?

D.

Iamdudum.

P.

Ite igitur precatum, vosque diligenter commendate Domino Deo per Iesum Christum, deprecatores nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam ientaculi.

D.

Ita solemus, Praeceptor.

P.

Credo equidem; sed quia fere somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo saepius.

D.

Gratiam habemus, Praeceptor humanissime. Nunquid vis praeterea?

P.

Dic famulo, ut togam adferat.

Colloquium 2

Personae:

Ludimagister, Discipulus,

L.

Adfuistine hodie concioni sacrae?

D.

Adfui.

L.

Qui sunt testes?

D.

Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt.

L.

Sed producendi erunt aliquot.

D.

Producam cum iubebis.

L.
Quis habuit concionem?

D.
Dominus N.

L.
Quota hora incepit?

D.
Septima.

L.
Unde sumpsit thema?

D.
Ex Epistola Pauli ad Romanos.

L.
Quoto capite?

D.
Octavo.

L.
Adhuc bene respondisti: nunc
videamus quid sequatur. Ecquid
memoriae mandasti?

D.
Nihil quod referre possum.

L.
Nihilne? cogita paulisper, et vide ne
turberis; quin esto animo bono.

D.
Certe praeceptor, nihil possum
reminisci.

L.
Ne verbum quidem?

D.
Nihil prorsus.

L.
Hem, verbero! Quid igitur
profecisti?

D.
Nescio, nisi quod fortasse interim a
malis abstinui.

S.
Istud quidem est aliquid, si modo
fieri potuit, ut malo omnino
abstinueris.

D.
Abstinui quoad potui.

L.
Fac ita esse, non tamen satisfacisti
Deo, cum scriptum est, 'Declina a
malo, et fac bonum'. Sed dic mihi,
quaeso, qua gratia illuc iveras
potissimum.

D.
Ut aliquid addiscerem.

L.
Cur id non fecisti?

D.
Non potui.

L.
Non potuisti nebulo? imo noluisti,
aut certe non curasti.

D.
Cogor fateri.

L.
Quae res te cogit?

D.
Conscientia mea, quae me accusat
apud Deum.

L.
Recte dicis; utiam ex animo!

D.
Equidem ex animo dico.

L.
Ita fieri potest; sed age, quid fuit
causae, quamobrem nihil memoriae
mandaveris?

D.
Negligentia mea: non enim
diligenter audiebam.

L.
Quid igitur faciebas?

D.
Identidem dormiebam.

L.
Ita soles; sed quid agebas reliquo
tempore?

D.
Cogitabam mille ineptias, ut solent
pueri.

L.
An tu adeo puer es, ut non debeas
attentus esse ad verbum Dei
audiendum?

D.
Si attentus essem, possem aliquid
proficere.

L.
Quid igitur meruisti?

D.
Verbera.

L.
Meruisti profecto, idque largissime.

D.
Ingenuè confiteor.

L.
Verbo tenus, opinor.

D.

Imo certe ex animo.

L.
Fortasse, sed interim para te ad
plagas accipiendas.

D.
Ah Magister, ignosce obsecro.
Peccavi fateor, sed nulla ex malitia.

L.
Atqui tam supina ista negligentia
proxime ad malitiam accedit.

D.
Non equidem inficior; sed tuam
imploro clementiam per Iesum
Christum.

L.
Quid igitur facies, si tibi ignovero?

D.
Faciam officium meum posthac, ut
spero.

L.
Addendum erat, Deo iuvante; sed id
parum curas.

D.
Imo Magister, adiuvante Deo,
praestabo posthac officium.

L.
Age, condono culpam tuis
lachrymis; tibi que ea lege ignosco,
ut promissi memineris.

D.
Gratias ago, Magister humanissime.

L.
Eris apud me in maxima gratia, si
promissa servaberis.

D.

Faxit Deus optimus maximus ut possim.

L.

Faxit precor.

Colloquium 4

Personae:

Nathaniel, Famulus, Magister,

N.

Magister, nemo est qui doceat in sexta classe.

M.

Quid hoc rei est? ubi est Magister Philippus?

N.

Morbo detinetur in lecto.

M.

Qui scis?

N.

Nuntiavit quidam ex discipulis eius domesticis.

M.

Dic hypodidascolo meo.

N.

Non est in musaeolo suo.

M.

Qui scis?

N.

Nam ego ter aut quater pulsavi ostium.

M.

Dic primae classis doctori, ut mittat e suis aliquem.

N.

Quid si nolit mittere?

M.

Abi inepte, an putas eum esse tam imprudentem ut recuset? Abi, propera.

Colloquium 3

Personae:

Antonius, Magister, Discipuli,

A.

Magister,

M.

Hem! quid est?

A.

Sunt quidam, qui te conventum volunt.

M.

Ubi sunt?

A.

Te expectant in vico.

M.

Nunc adibo.

A.

Atqui urgent.

M.

Praecurre tu, atque eos intromitte in aream; ego te sequar: vos interim expectate cum silentio. Mox ego adero, ut vos ad coenam dimittam.

D.

O quam bonum verbum!

Colloquium 5

Personae:

Canellus, Praeceptor,

C.

